

STATISTIČKA ANALIZA RAZVIJENOSTI REPUBLIKE HRVATSKE PO ŽUPANIJAMA

Budimir, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:570736>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-10**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

STATISTIČKA ANALIZA RAZVIJENOSTI
REPUBLIKE HRVATSKE PO ŽUPANIJAMA

Mentor:

Prof. dr. sc. Ante Rozga

Studentica:

Valentina Budimir

Split, kolovoz 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Problem istraživanja.....	1
1.2. Predmet istraživanja	3
1.3. Ciljevi istraživanja.....	3
1.4. Metode istraživanja	4
1.5. Doprinosi istraživanja.....	4
1.6. Struktura rada	5
2. INDEKS RAZVIJENOSTI	6
2.1. Razvoj i pojam razvijenosti.....	7
2.2. Pokazatelji potrebni za izračun indeksa razvijenosti.....	9
2.2.1. Prosječni dohodak po stanovniku.....	10
2.2.2. Proračunski prihodi jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave po stanovniku	11
2.2.3. Opće kretanje stanovništva.....	12
2.2.4. Stupanj obrazovanosti stanovništva	13
2.2.5. Indeks starenja.....	14
2.3. Razvrstavanje upravnih jedinica	15
3. RAZLIKE U RAZVIJENOSTI ŽUPANIJA REPUBLIKE HRVATSKE	20
3.1. Gospodarska struktura i razvoj županija	20
3.1.2. Prosječna mjesečna neto plaća po županijama.....	23
3.1.3. Poslovanje poduzetnika.....	25
3.2. Socio-demografski indikatori razvijenosti županija.....	27
3.2.1. Dobna struktura stanovništva	28
3.2.2. Struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti.....	31
3.2.3. Zaposlenost i nezaposlenost	32

3.2.4. Indeks/stopa promjene broja stanovnika	33
3.3. Razvojni potencijali po županijama	37
4. STATISTIČKA ANALIZA RAZVIJENOSTI REPUBLIKE HRVATSKE PO ŽUPANIJAMA	38
4.1. Indeks razvijenosti po županijama	38
4.2. Deskriptivna statistička analiza županija prema geografskoj orijentaciji	40
4.2.1. Kontinentalna hrvatska.....	40
4.2.2. Jadranska hrvatska.....	47
4.3. Deskriptivna statistička analiza županija prema BDP-u	53
4.4. Razlike pokazatelja indeksa razvijenosti i BDP-a po stanovniku NUTS2 regija	56
5. ZAKLJUČAK	61
SAŽETAK.....	61
SUMMARY	63
LITERATURA.....	64
POPIS SLIKA	67
POPIS TABLICA.....	68

1. UVOD

Značenje pojma razvoj odnosno postupak utvrđivanja dostignutog stupnja razvijenosti određenog područja je složen posao pri čemu treba uzeti u obzir vrednovanje razvoja užih područja regija i županija. Brojni su pristupi ovoj materiji, stoga novije teorije razvoja polaze sa stajališta da je razvoj jedan kvalitativni višedimenzionalni proces. Predodžba o tom procesu se može dobiti na temelju niza pokazatelja razvoja. Dakle, može se istaknuti da je razvoj društveni proces kojim se jedna regija postupno udaljava od stanja svoje ekonomske nerazvijenosti, odnosno kojim se poboljšava ekonomski i socijalni položaj stanovništva.¹ Hrvatska je administrativno podijeljena na dvadeset županija i Grad Zagreb, koji ima status županije.² Iako se nalaze na relativno maloj površini, prema određenim pokazateljima, postoje velike razlike između pojedinih županija, a prema gustoći naseljenosti, razlika je još uočljivija.³

1.1. Problem istraživanja

Problem istraživanja je analizirati razvijenost županija u Republici Hrvatskoj. Kako bi se omogućilo praćenje stanja razvijenosti Hrvatska gospodarska komora je napravila indeks koji sadrži nekoliko gospodarskih pokazatelja, a koji naposljetku u jednoj brojci (indeksu) pokazuje gospodarsku snagu neke županije ili nerazmjer razvijenosti. Indeks razvijenosti je važan kao razvojni potencijal kod županija koje su na začelju. Mjerenje uspješnosti neke regije kroz indeks razvijenosti računa se zbog mjerenja stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Osim indeksa razvijenosti razlike između županija znatno se mogu uočiti i prema pokazatelju BDP-a po stanovniku. Devčić i Šostar (2015) tvrde kako se većina mjerenja iskazuje kroz pomak BDP-a. Iako BDP kao mjera, pokazuje brojne manjkavosti i ne može se upotrijebiti sam po sebi kao mjera društvenog blagostanja ili mjera za usporedbu standarda življenja u različitim ekonomijama. Odnosno ima puno stvari koje se odvijaju u gospodarstvu jedne zemlje, a koje se ne mogu procijeniti i nisu uključene u izračunavanje dohotka.⁴ Stoga indeks razvijenosti pri izračunu uzima u obzir nekoliko pokazatelja.

¹ Nujić, A., Andraković, V. (2005): Razlike u razvijenosti županija Republike Hrvatske', *Ekonomski vjesnik*, XVIII(1-2), str. 17-28.

² Županije, raspoloživo na: <http://croatia.eu/article.php?lang=1&id=30>, [20.11.2018.].

³ Hrvatska gospodarska komora (2016), raspoloživo na: file:///C:/Users/juca/Downloads/upanije_velike_gospodarske_razlike_na_malom_prostoru.pdf [20.11.2018.].

⁴ Devčić, A., Šostar, M., (2015): Regionalni razvoj i fondovi Europske unije, Prilike i izazovi, Veleučilište u Požegi Požega.

Vezano uz indeks razvijenosti važnu komponentu ima i demografija. Prema istraživanju koje je proveo Nejašmić (2003), Hrvatska ulazi u skupinu onih europskih zemalja koje imaju izrazito nepovoljne demografske procese, trendove, odnose i strukture. Dok Wertheimer-Baletić (2004) ističe kako je prirodna depopulacija stanovništva drugi globalni demografski proces u razvoju stanovništva Hrvatske. Starenje stanovništva treći je globalni depopulacijski proces u razvoju stanovništva Hrvatske.⁵ Navedeni nepovoljni demografski procesi pridonijeli su smanjenju ukupnoga ljudskog potencijala kao temeljnog nositelja društveno-gospodarskog razvoja.⁶

Hrvatska gospodarska komora obavlja izračun Indeksa gospodarske snage po županijama. Za izračun indeksa razvijenosti koriste se pokazatelji:

- prosječnog dohotka po stanovniku,
- prosječni izvorni prihodi po stanovniku,
- prosječna stopa nezaposlenosti,
- opće kretanje stanovništva,
- stupanj obrazovanosti stanovništva (tercijarno obrazovanje) i
- indeks starenja.⁷

Indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj koji se računa kao prilagođeni prosjek standardiziranih vrijednosti društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja razvijenosti lokalne i područne (regionalne) samouprava (JLP(R)S) u određenom razdoblju. Indeks razvijenosti omogućava mjerenje stupnja razvijenosti u Republici Hrvatskoj. Razvrstavanje odnosno kategoriziranje svih teritorijalnih jedinica prema razvijenosti temelji se na suvremenom shvaćanju regionalne politike koja, premda koncentrirana na najmanje razvijena područja, potiče razvoj cjelokupnog državnog teritorija. Svrha kategorizacije svih teritorijalnih jedinica je omogućiti kvalitetniji regionalni razvoj.⁸

⁵ Nejašmić, I., (2003): Značajke biološkog (demografskog) sastava stanovništva Hrvatske, Hrvatski geografski glasnik, god. 65, br. 2, str. 29–54.

⁶ Wertheimer-Baletić, A., (2004): Depopulacija i starenje stanovništva–temeljni demografski procesi u Hrvatskoj, Društvena istraživanja, god. 13, br. 4–5 (72–73), str. 631–652.

⁷ Ibidem.

⁸ Ministarstvo regionalnog razvoja I fondova Europske Unije, Indeks razvijenosti, raspoloživo na: <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112> , [21.11.2018].

1.2. Predmet istraživanja

Iz prethodno navedenog problema istraživanja proizlazi predmet istraživanja koji je teorijska i empirijska analiza indeksa razvijenosti po županijama. U teorijskom dijelu ovog rada ispitat će se važnost izrade indeksa razvijenosti za županije, pri čemu će se teorijski objasniti pokazatelji koji se koriste za izračun indeksa. U empirijskom dijelu rada će se pregledom dostupnih podataka Državnog zavoda za statistiku i Hrvatske gospodarske komore analizirati trend omjera među županijama, odnosno eventualne razlike u razvijenosti među županijama. Razvoj, odnosno razvijenost županija promatra se kao višedimenzionalni fenomen koji će se istraživati pomoću pokazatelja indeksa razvijenosti. Cilj mjerenja razvijenosti nije samo da se utvrdi opća razvijenost nego i njezine pojedine dimenzije (komponente), jer se samo tako može steći uvid u osnovne strukturne karakteristike razvijenosti. U radu će se analizirati dvije dimenzije opće razvijenosti, ekonomska i socio-demografska. Spoznaje do kojih će se doći tijekom ove analize temelje se na sustavnim izračunima indeksa razvijenosti što omogućuje razvoj najslabije razvijenih županija.

1.3. Ciljevi istraživanja

Na temelju iznesenog predmeta i problema istraživanja mogu se iznijeti ciljevi istraživanja. U ovom istraživanju cilj je korištenjem izvjesnog broja ekonomskih i društvenih pokazatelja koji su potrebni pri izračunavanju indeksa razvijenosti i primjenom metoda analize odrediti razlike u stupanju razvijenosti županija Republike Hrvatske. Cilj rada je istražiti razlike u razvijenosti županija prema geografskoj orijentaciji. Cilj je analizirati utjecaj socio-demografskih pokazatelja na razvojni indeks županija, pri čemu će se analizirati demografski podaci i utjecaj slabljenja gospodarstva u pojedinim županijama što je potaknulo iseljavanje.

1.4. Metode istraživanja

U svrhu provođenja kvalitetnijeg istraživanja u skladu s postavljenim ciljevima koristit će se dvije skupine metoda istraživanja. U teorijskom dijelu koristiti će se sljedeće metode: metoda analize, metoda sinteze, metoda klasifikacije, metoda komparacije, metoda indukcije i metoda dedukcije.

Metoda sinteze i analize radi definiranja osnovnih pojmova, kao i njihovog raščlanjivanja. Metoda indukcije i metoda dedukcije radi donošenja zaključaka i tvrdnji, zatim metoda kompilacije radi postavljanja već dokazanih zaključaka drugih autora. U empirijskom dijelu rada koristi će se povijesna metoda kako bi se pomoću dokazanih statističkih podataka izvela serija kretanja indeksa razvijenosti po županijama. Isti podaci će se uz pomoć statističkog paketa SPSS koristiti za statističku obradu podataka.

1.5. Doprinos istraživanja

Ovaj rad će doprinijeti razumijevanju i važnosti indeksa razvijenosti posebno za one županije koje su manje razvijene. Rad će pridonijeti razumijevanju uređenja pitanja razine poticaja namijenjenih županijama koje su nerazvijenije. U radu će se analizom podataka indeksa razvijenosti posebno istaknuti nerazvijene županije, te na koji način je smanjenje gospodarstva utjecalo na iseljavanje pri čemu se posebno misli na istočni dio zemlje koji se već duži period smatra kao najmanje razvijen. U županijama s nižim indeksom gospodarske snage treba tražiti potencijal za gospodarski razvoj odnosno uočava se potreba ulaganja u njihov razvoj, s ciljem smanjivanja razvojnih razlika između županija, ali i poticanja ukupnog gospodarskog rasta Republike Hrvatske.

1.6. Struktura rada

Rad je koncipiran od teorijskog i empirijskog dijela, a sadrži pet glavnih poglavlja, od čega je prvi dio rada uvod, a posljednji dio rada je zaključak.

Prvi dio rada je uvod koji iznosi predmet, problem te ciljeve rada, također, će se prikazati metodologija kao i doprinos ovoga istraživanja.

Drugi dio rada teorijski prikazuje indeks razvijenosti na način da se definira i pojasni svaki pokazatelj koji se koristi prilikom izračuna indeksa razvijenosti. Pojasniti će se razlog uzimanja u obzir pojedinog pokazatelja te na koji način se do njega dolazi.

U trećem dijelu rada se iznose razlike u razvijenosti županija Republike Hrvatske. U ovom dijelu rada analizirat će se dvije komponente ili indikatori razvijenosti po županijama, ekonomska i socio-demografska. Ekonomske komponente se odnose na BDP, prosječna mjesečna neto plaća po županijama i poslovanje poduzetnika. Socio-demografska komponenta se odnosi na dobnu strukturu stanovništva, struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti zaposlenost i nezaposlenost, obrazovna struktura stanovništva i indeks/stopa promjene broja stanovnika. Navedena analiza će se provesti prema dostupnim podacima Hrvatske gospodarske komore. Ovaj dio rada donosi i razvojne potencijali po županijama.

Četvrti dio rada je empirijski dio u kojem se prikazuje statistička obrada sekundarnih podataka. Rad završava zaključkom u kojem će se sintetizirati teorijske i empirijske spoznaje o indeksu razvijenosti županija u Republici Hrvatskoj.

Na kraju rada je sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku kao i popis literature koja se koristila tijekom izrade rada.

2. INDEKS RAZVIJENOSTI

Indeks razvijenosti je instrument pomoću kojeg se ocjenjuje razina socioekonomskog razvoja te se ocjenjuje stupanj razvijenosti jedinica lokalne samouprave i jedinica lokalne i područne samouprave, ali i za kategorizaciju potpomognutih područja. Indeks razvijenosti je jedan od ključnih instrumenata regionalne politike Republike Hrvatske.⁹

Prvi izračun indeksa razvijenosti za sve županije, gradove i općine u Republici Hrvatskoj pripremljen je 2010. godine. Indeks razvijenosti, odnosno njegovo uvođenje je bio prvi državni dugoročni instrument pomoću kojeg se mjerio razvoj na lokalnoj i regionalnoj razini u pravilnim vremenskim razmacima i na istim pokazateljima, što znači da se radi o iznimno važnom pokazatelju kako za donošenje razvojnih politika, tako i za istraživanja vezana uz regionalni razvoj.¹⁰

Kao početak aktivnosti Republike Hrvatske s ciljem pristupanja Europskoj učinjeni su prvi koraci u uspostavi cjelovitog sustava koji se odnosi na upravljanje regionalnog razvoja na načelima suvremene regionalne politike. Sam proces odvijao se u smjeru usklađivanja regionalne politike s propisima i strateškim smjernicama politike Europske unije, odnosno radilo se na smanjenju regionalnih nejednakosti, jačanje kapaciteta svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, te i dalje vođenje posebne brige o izrazito osjetljivim područjima kao što su otoci, ruralne sredine, sredine s posebnim ekonomskim i demografskim poteškoćama i sl.¹¹

U ovom dijelu rada definira se indeks razvijenosti na način da se pojasni svaki pokazatelj koji se koristi prilikom izračuna indeksa razvijenosti. Također, uz svaki pokazatelj pojašnjava se razlog uzimanja u obzir pojedinog pokazatelja te na koji način se do njega dolazi.

⁹ MRRFEU (2012): Strateški plan za razdoblje 2012.-2014., Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Zagreb

¹⁰ Marčelić, S. Kritička analiza hrvatskog indeksa razvijenosti: tri tipa razvoja i njihov regionalni položaj, Revija za socijalnu politiku . god. 22, br. 3., Zagreb 2015, str. 309-333.

¹¹ Denona Bogović, N. Drezgić, S., Čegar, S. (2017) Studija evaluacija postojećeg i prijedlog novog modela za izračun indeksa te izračun novog indeksa razvijenosti jedinica lokalne i područne samouprave u Republici Hrvatskoj, Rijeka, Zagreb, str. 16.

2.1. Razvoj i pojam razvijenosti

Kada se napravi regionalna podjela vrlo brzo se mogu uočiti razlike u gospodarskoj razvijenosti regija koje je potrebno smanjiti kako bi daljnji razvoj zemlje bio što više ujednačen. Regionalna razvijenost je vrlo bitna zbog gospodarskog razvoja svih krajeva zemlje kao i poticanje gospodarskog razvitka, odnosno socijalnog blagostanja građana.

Kao dobar pokazatelj za usporedbu regionalne razvijenosti često se upotrebljava bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku. Naime, bruto domaći proizvod kao vrijednost svih proizvedenih dobara i usluga objektivniji je pokazatelj gospodarske snage. Ipak, s obzirom na to da svaka regija ima drugačiju startnu poziciju u kreiranju BDP-a, zbog realnijeg je prikaza taj BDP potrebno staviti u omjer s brojem stanovnika.¹²

Prema Zakonu o regionalnom razvoju indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj koji se računa kao ponderirani prosjek više osnovnih društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.¹³ Uredbom o indeksu razvijenosti donosi se opis osnovnih pokazatelja te metode standardizacije i ponderiranja. Uredbom se propisuju pokazatelji za izračun indeksa razvijenosti, izračun vrijednosti indeksa razvijenosti i druga pitanja s tim u vezi.¹⁴

Indeks razvijenosti prema je instrument za ocjenjivanje razine socioekonomskog razvoja i ocjenjivanje stupnja razvijenosti i to je jedan od ključnih instrumenata regionalne politike Republike Hrvatske. To potvrđuje i pristup Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova EU (MRRFEU) prilikom uvođenja jedinstvenog sustava ocjenjivanja razvijenosti svih teritorijalnih jedinica temeljenog na indeksu razvijenosti. MRRFEU naime ocjenjuje kako takav pristup doprinosi jednostavnosti i transparentnosti cjelokupnog sustava, čime se omogućava bolje usmjeravanje poticaja i stječe kvalitetnija podloga za uključivanje i isključivanje jedinica iz sustava potpomognutih područja o kojima država dodatno skrbi.¹⁵

¹² Burić L. Hrvatska gospodarska komora Privredni vjesnik d.o.o. Zagreb, 2019. str. 3.

¹³ Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, NN, 153/2009., čl. 3.

¹⁴ Uredba o indeksu razvijenosti Narodne novine, br. 131/17.

¹⁵ MRRFEU (2012) Strateški plan za razdoblje 2012.-2014., Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Zagreb., str. 12.

Ocjenjivanjem razine razvijenosti teritorijalnih jedinica je presudno u regionalnom planiranju i politici razvoja te je ključan kriterij za alokaciju različitih strukturnih fondova i državnih pomoći.¹⁶ Loša socioekonomska situacija u zemlji ima za posljedicu slabe fiskalne kapacitete lokalnih jedinica, što ih čini ovisnim o državnim dotacijama i nesposobnim za značajnije poticanje razvoja.¹⁷

Veliki je broj pojedinačnih pokazatelja na temelju kojih se konstruira kompozitni indeks koji mjeri stupanj razvijenosti pojedinih nacionalnih ekonomija, regija i teritorijalnih jedinica niže razine. Cilj je dobiti što realniju sliku koja ne pokazuje samo stupanj razvijenosti pojedinih razina, već i pokazatelje unutar zemlje odnosno izmjeriti i stupanj regionalnih nejednakosti ili dispariteta.¹⁸

Identifikacija i mjerenje regionalnih nejednakosti osnovni je uvjet za odabir odgovarajućih ekonomsko-političkih instrumenata usmjerenih na smanjenje tih razlika. Pri čemu je važno pitanje koje indikatore odabrati za njihovu identifikaciju i mjerenje. Nisu svi indikatori i kompozitni indeksi primjenjivi za mjerenje svih razina prostornih jedinica. Prema Marceliću (2015), ne postoji konkretan dokument koji se bavi sadržajem indeksa razvijenosti u teorijskom ili konceptualnom smislu te ga je stoga nužno rekonstruirati iz drugih razvojnih dokumenata, ali i načina na koji su pojedine komponente ponderirane.¹⁹ Kako je u Republici Hrvatskoj izrazito visok stupanj regionalnih nejednakosti prioritetni cilj regionalne politike treba biti usmjeren na smanjenje tih nejednakosti.

¹⁶ Cziraky, D. 2005. Regional development assessment: A structural equation approach. *European Journal of Operational Research*, 174 (1), str. 427-442

¹⁷ Puljiz, J. 2005. Novi pristup ocjenjivanju i kategorizaciji teritorijalnih jedinica prema razvijenosti. Zagreb: Institut za međunarodne odnose., 2005.str.12.

¹⁸ Tolušić, E. Regionalni razvoj republike hrvatske s posebnim osvrtom na virovitičko-podravsku županiju. *Praktični menadžment*, 2 (1), 2011. str. 92-97.

¹⁹ Marcelić, S. Kritička analiza hrvatskog indeksa razvijenosti: tri tipa razvoja i njihov regionalni položaj, *Revija za socijalnu politiku* . god. 22, br. 3., Zagreb 2015, str. 309-333.

2.2. Pokazatelji potrebni za izračun indeksa razvijenosti

Prema Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije provodi postupak ocjenjivanja i razvrstavanja svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj prema indeksu razvijenosti.

U skladu s Uredbom, za izračun indeksa razvijenosti koriste se slijedeći pokazatelji:²⁰

1. prosječni dohodak po stanovniku,
2. prosječni izvorni prihodi po stanovniku,
3. prosječna stopa nezaposlenosti,
4. opće kretanje stanovništva,
5. stupanj obrazovanosti stanovništva (tercijarno obrazovanje),
6. indeks starenja.

Prema prethodnom izračunu indeksa razvijenosti koji se koristio do 2017. godine računao se kao ponderirani prosjek pet društveno-gospodarskih pokazatelja stopu nezaposlenosti, dohodak po stanovniku, proračunske prihod jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave po stanovniku, opće kretanje stanovništva i stopu obrazovanosti.

Snage i slabosti kompozitnih indeksa izvire iz kvalitete pokazatelja uključenih u izračun. Odabir pokazatelja treba biti temeljen na analitičkoj ispravnosti, mjerljivosti, dostupnosti i važnosti pokazatelja za fenomen koji se mjeri te na međusobnom odnosu pokazatelja.²¹ Temelj razvrstavanja i kategorizacija svih teritorijalnih jedinica prema razvijenosti počiva na suvremenom shvaćanju regionalne politike koja je usredotočena na najmanje razvijena područja ujedno ima cilj potaknuti razvoj cjelokupnog državnog teritorija. Kategorizacija također omogućuje kvalitetnije uređenje razine regionalnih razvojnih poticaja, jer izravnim povezivanjem razine regionalnih razvojnih poticaja s razinom razvijenosti na kraju se dobiva kvalitetni okvir poticanja razvoja svih lokalnih i županijskih jedinica.

Također, ovakav pristup omogućuje uključivanje i isključivanje jedinica iz sustava potpomognutih područja sukladno promjenama stupnja razvijenosti. Prema novom modelu, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave se razvrstavaju u skupine razvijenosti

²⁰ Indeks razvijenosti; <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112> , (20.04.2019)

²¹ Marcelić, S. Kritička analiza hrvatskog indeksa razvijenosti: tri tipa razvoja i njihov regionalni položaj, Revija za socijalnu politiku . god. 22, br. 3., Zagreb 2015, str. 313.

pomoću distribucije ranga, pri čemu se uvijek polazi od prosječnog praga razvijenosti (indeks 100).²² Skupine razvijenosti predstavljaju jednake dijelove (polovine, odnosno četvrtine) u razdiobi po veličini uređenih nizova iznadprosječnih i ispodprosječnih vrijednosti indeksa razvijenosti za jedinice područne (regionalne), odnosno lokalne samouprave.

Kod samog izračuna uočeni su određeni problemi kod odabira pokazatelja koji u najvećoj mjeri ukazuje na probleme regionalnog razvoja i regionalnih nejednakosti. Veliki problem dizajniranja indeksa je utvrđivanje validnih pondera za svaki od odabranih pokazatelja, kao i pondera za njihove subpokazatelje. To je ujedno u znanstvenoj i stručnoj javnosti najviše kritiziran aspekt konstrukcije kompozitnih indeksa, s obzirom da o njemu izravno ovisi točnost, pouzdanost i interpretacijska vrijednost složenih indeksa takvog tipa. Određivanje pondera za pojedine pokazatelje uvijek je podložno realnoj kritici koja se odnosi na arbitrarnost i subjektivnost samog procesa.²³

Perišić i Wagner navode kako su glavne prednosti kompozitnih indeksa sposobnost sažimanja kompleksnih ili višedimenzionalnih pojava, jednostavna i direktna interpretacija, privlačenje pozornosti javnosti i reduciranje velikog broja različitih pokazatelja bez gubitka informacija, dok su nedostaci uglavnom vezani uz problem odašiljanja krivih signala ako su indeksi loše konstruirani.²⁴ Također, kao nedostatak navodi se i direktnost kompozitnih indeksa koja može potaknuti donositelje odluka na donošenje jednostranih zaključaka, a arbitrarni odabir pokazatelja i pondera može dovesti do političkih prepirki i time politiku upravljanja navesti na krivi smjer.

2.2.1. Prosječni dohodak po stanovniku

Dohodak po stanovniku izračunava se kao omjer ukupnog iznosa dohotka kojega su tijekom jednoga poreznog razdoblja (kalendarska godina) ostvarili porezni obveznici, fizičke osobe s prebivalištem ili uobičajenim boravištem na području jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave za koju se vrši izračun, i broja stanovnika koji žive na području te

²² Perišić, A. Wagner, V. (2015): Development index: analysis of the basic instrument of Croatian regional Policy, *Financial Theory and Practice*, 39 (2), str. 205-236.

²³ Denona Bogović, N. Drezgić, S., Čegar, S. (2017) Studija evaluacija postojećeg i prijedlog novog modela za izračun indeksa te izračun novog indeksa razvijenosti jedinica lokalne i područne samouprave u Republici Hrvatskoj, Rijeka, Zagreb, str. 16.

²⁴ Perišić, A. Wagner, V. (2015): Development index: analysis of the basic instrument of Croatian regional Policy, *Financial Theory and Practice*, 39 (2), str. 205-236.

jedinice. Dohodak se utvrđuje prema zakonu kojim se uređuje porez na dohodak, a uključuje dohodak ostvaren od nesamostalnog rada i dohodak ostvaren od samostalne djelatnosti.

Dohodak po stanovniku jedan je od klasičnih ekonomskih pokazatelja i pojavljuje se u velikom broju razvojnih indeksa i koncepata te se može smatrati dobro utvrđenim kriterijem.²⁵ U ukupan iznos dohotka uračunava se i dobit koju su ostvarile fizičke osobe od obavljanja samostalne djelatnosti tijekom jednoga poreznog razdoblja (kalendarska godina) na području jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave za koju se vrši izračun. Dohotkom od samostalne djelatnosti smatra se dohodak umanjen za propisana umanjjenja i preneseni gubitak, sukladno zakonu kojim se uređuje porez na dohodak.²⁶

Dobit se smatra dobit nakon propisanih umanjjenja i uvećanja dobiti, sukladno zakonu kojim se uređuje porez na dobit. Za izračun pokazatelja dohotka po stanovniku koriste se podaci Porezne uprave o isplaćenim dohocima i podaci Državnog zavoda za statistiku o broju stanovnika na razini jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave proračunskih prihoda jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave po stanovniku.²⁷ Potrebno je napomenuti kako BDP per capita nije moguće koristiti na lokalnoj razini, budući se njegov izračun vrši na državnoj i županijskoj razini.

2.2.2. Proračunski prihodi jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave po stanovniku

Proračunski prihodi jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave po stanovniku izračunavaju se kao omjer ostvarenih prihoda jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave, umanjenih za prihode:²⁸

- od domaćih i stranih pomoći i donacija te sredstva fiskalnog izravnjanja
- iz posebnih ugovora: sufinanciranje građana za mjesnu samoupravu
- ostvarene na osnovi dodatnih udjela u porezu na dohodak i pomoći za izravnjanja za financiranje decentraliziranih funkcija
- od prodaje nefinancijske imovine i

²⁵ Marcelić, S. Kritička analiza hrvatskog indeksa razvijenosti: tri tipa razvoja i njihov regionalni položaj, Revija za socijalnu politiku . god. 22, br. 3., Zagreb 2015, str. 313.

²⁶ Uredba o indeksu razvijenosti, Narodne novine, br. 131/17., čl. 4.

²⁷ Perišić, M. M. A., Wagner, M. M. V. Indeks razvijenosti: analiza temeljnog instrumenta Hrvatske regionalne politike. policy, 39(2), 205-236.

²⁸ Uredba o indeksu razvijenosti, Narodne novine, br. 131/17., čl. 5.

- od prireza porezu na dohodak,
- i broja stanovnika na području jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave.

Kod izračuna pokazatelja proračunskih prihoda koriste se podaci Ministarstva financija o prihodima proračuna jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave i Državnog zavoda za statistiku o broju stanovnika na razini jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave.

2.2.3. Opće kretanje stanovništva

Opće kretanje stanovništva izračunava se kao omjer usporedivog broja stanovnika jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave u posljednjem dostupnom desetogodišnjem razdoblju. Za izračun pokazatelja koriste se podaci Državnog zavoda za statistiku o broju stanovnika jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave.²⁹

Opće kretanje stanovništva je važan pokazatelj jer kriterij kretanja stanovništva jer podrazumijeva se da će se stanovništvo kretati u regije gdje je imaju bolje prilike za život.³⁰ Tako je mogućnosti zapošljavanja bolja u većim urbanim središtima, a migracije stanovništva prema tim središtima uzrokuju još veće iseljavanje iz već sada manje naseljenih područja, što slabije razvijene županije ostavlja s oslabljenom osnovom za budući razvoj.

Općenito, kretanje stanovništva je pokazatelj demografske komponente indeksa razvijenosti te ukazuje na demografske tendencije u područjima pojedinih teritorijalnih jedinica i može se tumačiti kao reakcija na gospodarska kretanja.³¹ Naime, kako su u Republici Hrvatskoj izrazito depopulacijski trendovi demografske tendencije postaju sve više uzrok, a ne samo posljedica gospodarskih kretanja.

²⁹ Uredba o indeksu razvijenosti, Narodne novine, br. 131/17., čl. 6.

³⁰ Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva, 2010. str.22

³¹ Denona Bogović, N. Drezgić, S., Čegar, S. (2017) Studija evaluacija postojećeg i prijedlog novog modela za izračun indeksa te izračun novog indeksa razvijenosti jedinica lokalne i područne samouprave u Republici Hrvatskoj, Rijeka, Zagreb, str. 34.

2.2.4. Stupanj obrazovanosti stanovništva

Stopa obrazovanosti izračunava se kao udjel stanovništva sa završenim visokim obrazovanjem u ukupnom stanovništvu, u dobi između 20 i 65 godina, na području jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave. Za izračun pokazatelja koriste se podaci Državnog zavoda za statistiku o obrazovnoj strukturi stanovništva Republike Hrvatske i broju stanovnika u dobi između 20 i 65 godina na razini jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave.³²

Pod najvišom završenom školom (postignutim obrazovanjem) podrazumijeva se vrsta škole čijim je završavanjem osoba stekla najvišu razinu obrazovanja. Pritom se nije pravila razlika je li obrazovanje završeno u redovitoj školi ili u školi koja zamjenjuje redovitu (npr. škole za obrazovanje odraslih). Bitno je da je škola priznata u formalnom sustavu obrazovanja Republike Hrvatske. Svaki obrazovni program svrstan je u određenu kategoriju obrazovnog područja. Obrazovna područja sastoje se od obrazovnih skupina, a obuhvaćaju one skupine koje su srodne po sadržaju.

Obrazovanost stanovništva je vrlo važan pokazatelj raspoloživosti ljudskih resursa odnosno ljudskog kapitala koji teoretičari razvoja smatraju sve značajnijim čimbenikom razvoja. Istraživanja za Hrvatsku pokazuju da je fizički kapital bio najznačajniji faktor rasta prije tranzicije dok su se ljudski kapital i ukupna proizvodnost faktora proizvodnje pokazali ključnim čimbenicima za objašnjavanje prirode ekonomskog rasta nakon 1990. godine. Suvremeni tijekovi kapitala idu sve izraženije k područjima na kojima je visoka koncentracija obrazovanog stanovništva; ljudski kapital temeljna je konkurentna prednost nacionalnih, regionalnih i lokalnih gospodarstava; dugoročne analize pokazuju da su se uvijek brže razvijala područja s obrazovanijim stanovništvom; što je stanovništvo obrazovanije, to je manje izloženo riziku siromaštva.³³ Dakle, obrazovanost stanovništva je kvalitetan pokazatelj indeksa razvijenosti.

³² Uredba o indeksu razvijenosti, Narodne novine, br. 131/17., čl- 7.

³³ Denona Bogović, N. Drezgić, S., Čegar, S. (2017) Studija evaluacija postojećeg i prijedlog novog modela za izračun indeksa te izračun novog indeksa razvijenosti jedinica lokalne i područne samouprave u Republici Hrvatskoj, Rijeka, Zagreb, str. 36.

2.2.5. Indeks starenja

Indeks starenja izračunava se kao postotni udio stanovnika u dobi 60 i više godina u odnosu na broj stanovnika u dobi od 0 do 19 godina. Za izračun pokazatelja koriste se podaci Državnog zavoda za statistiku o dobnim kontingentima stanovništva na razini jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave.³⁴

Prema Državnom zavodu za statistiku podaci prema starosti objavljuju se prema pojedinačnim godinama starosti te prema petogodišnjim dobnim skupinama zaključno sa skupinom 95 i više. Starosna skupina obuhvaća osobe koje su navršile godine života unutar granica intervala. Tako su npr. u skupini 15 –19 godina obuhvaćene osobe koje imaju 15 i više godina, ali još nisu navršile 20 godina života. Prosječna starost označuje srednje godine života cjelokupnog stanovništva određenog prostora (zemlje, grada itd.), a izračunava se kao aritmetička sredina starosti stanovništva.³⁵

³⁴ Uredba o indeksu razvijenosti, Narodne novine, br. 131/17., čl. 8.

³⁵ Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/censusmetod.htm> , (30.04.2019)

2.3. Razvrstavanje upravnih jedinica

Na temelju indeksa razvijenosti, jedinice lokalne samouprave razvrstavale su se u pet, a jedinice područne (regionalne) samouprave u četiri skupine. One jedinice čiji je indeks razvijenosti bio manji od 75% smatrale su se potpomognutim područjima (jedinice lokalne samouprave razvrstane u I. i II. skupinu te jedinice područne (regionalne) samouprave razvrstane u I. skupinu).³⁶

Na temelju Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske jedinice lokalne i regionalne samouprave dijele se na četiri (županije), odnosno pet (gradovi i općine) kategorija (ne)razvijenosti pri čemu je kao orijentacijska vrijednost uzet prosjek Republike Hrvatske, pri čemu status potpomognutih područja stječu one jedinice lokalne i regionalne samouprave čija vrijednost indeksa iznosi manje od 75%.³⁷

Pri analiziranju gospodarske razvijenosti neke zemlje važna je regionalna podijeljenost te zemlje što pridonosi objektivnosti te analize. Temeljna jedinica regionalne samouprave u republici Hrvatskoj je županija. Sadašnja upravno-teritorijalna podjela uvedena je 1997. godine, kada je promijenjena podjela iz 1992. Manje administrativno-teritorijalne jedinice u sastavu županija su gradovi u urbanim područjima odnosno općine u ostalim područjima. Zakonom iz 2006. godine Hrvatska ima 127 gradova i 429 općina. Županija kao jedinica teritorijalne podjele u Hrvatskoj ima dugačku tradiciju. Spominje se u 10. stoljeću, isprva u južnom dijelu zemlje, a potom i u sjevernom. U različitu broju te s promjenljivim teritorijalnim opsegom, načinom ustroja i ovlastima održale su se do 20. stoljeća.³⁸

³⁶ Indeks razvijenosti, <http://regionalni.weebly.com/indeksrazvijenosti.html> (12.03.2019)

³⁷ Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, NN, 153/2009., čl. 24- 26.

³⁸ Županije, <http://croatia.eu/article.php?lang=1&id=30> , (15.04.2019)

Na slici 1. prikazana je podjela Republike Hrvatske na 21 županiju i grad Zagreb

Slika 1. Županije u Republici Hrvatskoj

Izvor: Županije, <http://croatia.eu/article.php?lang=1&id=30> , (15.05.2019.)

Jedinice područne (regionalne) samouprave razvrstavaju se prema indeksu razvijenosti u:³⁹

- I. skupina su jedinice područne (regionalne) samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u drugoj polovini ispodprosječno rangiranih jedinica područne (regionalne) samouprave: Bjelovarsko-bilogorska županija, Brodsko-posavska županija, Ličko-senjska županija, Sisačko-moslavačka županija, Virovitičko-podravska županija i Vukovarsko-srijemska županija.
- II. skupina su jedinice područne (regionalne) samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u prvoj polovini ispodprosječno rangiranih jedinica područne (regionalne) samouprave: Karlovačka županija, Koprivničko-križevačka županija, Krapinsko-zagorska županija, Osječko-baranjska županija, Požeško-slavonska županija i Šibensko-kninska županija.

³⁹ Indeks razvijenosti; <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112> , (20.04.2019)

- III. skupina su jedinice područne (regionalne) samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u drugoj polovini iznadprosječno rangiranih jedinica područne (regionalne) samouprave: Međimurska županija, Splitsko-dalmatinska županija, Varaždinska županija i Zadarska županija.
- IV. skupina su jedinice područne (regionalne) samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u prvoj polovini iznadprosječno rangiranih jedinica područne (regionalne) samouprave: Dubrovačko-neretvanska županija, Grad Zagreb, Istarska županija, Primorsko-goranska županija i Zagrebačka županija.

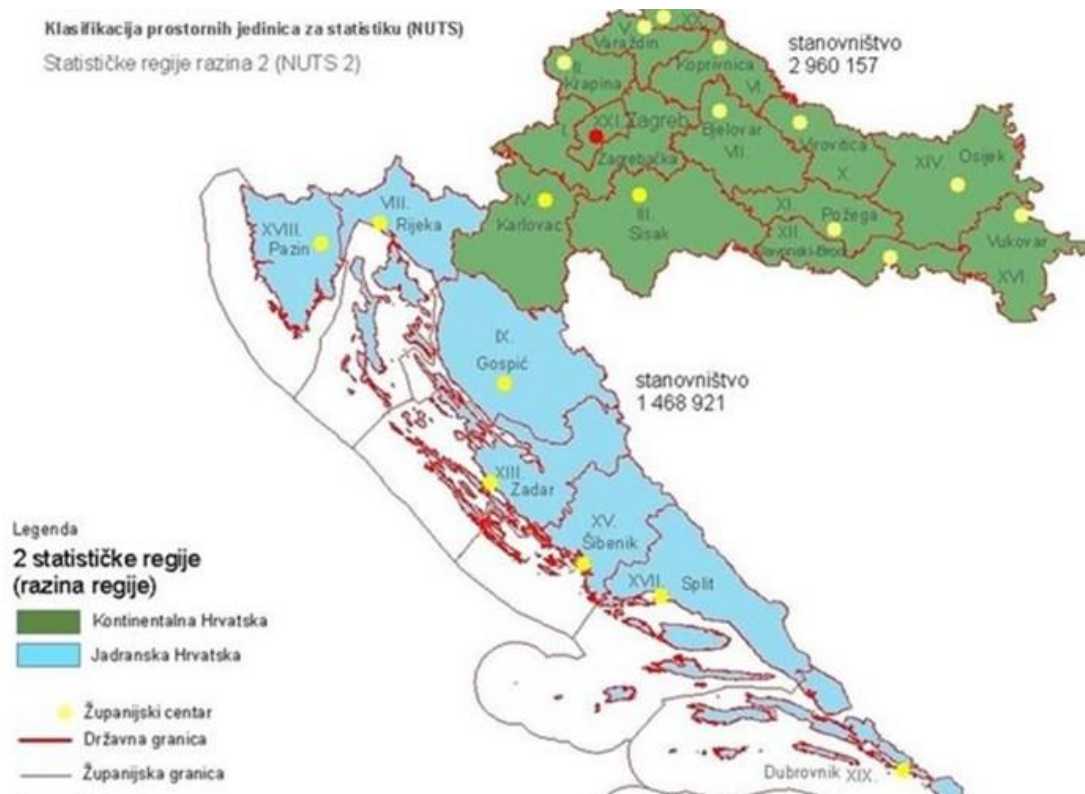
Jedinice lokalne samouprave razvrstavaju se u osam skupina:

- u I. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u zadnjoj četvrtini ispodprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- u II. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u trećoj četvrtini ispodprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- u III. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u drugoj četvrtini ispodprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- u IV. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u prvoj četvrtini ispodprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- u V. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u zadnjoj četvrtini iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- u VI. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u trećoj četvrtini iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- u VII. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u drugoj četvrtini iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave,
- u VIII. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u prvoj četvrtini iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave.

Status potpomognutih područja imaju sva područja ispod prosjeka razvijenosti Republike Hrvatske odnosno I.-IV. skupina jedinica lokalne samouprave i I.-II. skupina jedinica područne (regionalne) samouprave.⁴⁰

⁴⁰ Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, NN, 153/2009., čl. 36.

Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku, poznata pod akronimom NUTS, je statistička klasifikacija koja služi za prikupljanje, obradu, analizu i publiciranje statističkih prostornih podataka na razini Europske unije. NUTS klasifikacija predstavlja i važan alat koji se primjenjuje za potrebe provedbe pojedinih EU politika kako bi se utvrdila prihvatljivost pojedinih područja za dobivanje financijskih potpora iz fondova Kohezijske politike. Promjene NUTS regija su moguće u periodu ne kraćem od tri godine.⁴¹

Slika 2. NUTS 2 statističke regije

Izvor: Pokrenuta izmjena hrvatskih statističkih regija, <https://www.hgk.hr/pokrenuta-izmjena-hrvatskih-statistickih-regija>, (13.08.2019)

Svaka europska zemlja podijeljena je na statističke jedinice koje su strukturirane na tri razine po zemlji. NUTS1 odgovara statističkim jedinicama u kojim živi od 3 do 7 milijuna stanovnika. NUTS2 odgovara statističkim jedinicama u kojima živi od 800 000 do 3 000 000 stanovnika i NUTS3 odgovara statističkim jedinicama od 150 000 do 800 000 stanovnika. Regije u Republici Hrvatskoj su objedinjene u višu statističku razinu, tj. u dvije regije na NUTS 2 razini – Kontinentalnu Hrvatsku te Jadransku Hrvatsku. Već prvi pogled na te dvije regije otkriva

⁴¹ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, <https://razvoj.gov.hr/vijesti/predstavljena-studija-o-izradi-prijedloga-nove-nuts-2-klasifikacije/3945>, (02.05.2019)

veliku razliku među njima temeljenu na zemljopisnim osobinama. Trenutno je podjela Hrvatske je na dvije statističke regije druge razine, tzv. NUTS 2 statističke regije (Slika 2). To su prema prikazu na slici 2:⁴²

- Jadranska Hrvatska, koja obuhvaća sedam priobalnih županija te
- Kontinentalna Hrvatska, koja obuhvaća Grad Zagreb i trinaest preostalih županija.

Može se istaknuti glavni nedostatak ovakve podjele, a to je da samo Grad Zagreba ima veliki BDP po stanovniku u usporedbi sa Kontinentalnom Hrvatskom odnosno NUTS 2 regijom. BDP po stanovniku u Kontinentalnoj Hrvatskoj je znatno niži od samog Grada Zagreba, tako primjerice, Grad Zagreb koji se nalazi na oko 105% prosjeka razvijenosti EU čime je tri puta razvijeniji od nekih slavonskih županija, koje su na oko 33% prosjeka razvijenosti EU.⁴³ Međutim, s obzirom na to da se nalaze u istoj regiji, svi imaju iste intenzitete regionalnih potpora za poduzetnike. No, kako je Grad Zagreb prešao granicu od 800.000 stanovnika, postoji mogućnost da se izdvoji kao zasebna NUTS 2 regija.

⁴² Pokrenuta izmjena hrvatskih statističkih regija, <https://www.hgk.hr/pokrenuta-izmjena-hrvatskih-statistickih-regija>, (02.05.2019)

⁴³ Ibid.

3. RAZLIKE U RAZVIJENOSTI ŽUPANIJA REPUBLIKE HRVATSKE

U ovom dijelu rada prikazuju se razlike u razvijenosti županija Republike Hrvatske prema dvije komponente to su ekonomska i socio-demografska komponenta. Pri čemu se ekonomska komponenta odnosi na BDP, prosječnu mjesečnu neto plaću po županijama i poslovanje poduzetnika. A socio-demografska komponenta se odnosi na dobnu strukturu stanovništva, struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti, zaposlenost i nezaposlenost, obrazovna struktura stanovništva i indeks/stopa promjene broja stanovnika. Navedena analiza će se provesti prema dostupnim podacima Hrvatske gospodarske komore. Ovaj dio rada donosi i razvojne potencijale po županijama.

Općenito, hrvatski indeks razvijenosti razvijenu jedinicu lokalne ili regionalne samouprave definira kao mjesto u kojem živi zaposleno i obrazovano stanovništvo s visokim prihodima, pri čemu je jedinica atraktivno mjesto za život i privlači stanovništvo čije potrebe ispunjava temeljem vlastitih visokih prihoda.⁴⁴

3.1. Gospodarska struktura i razvoj županija

Prema analizi bruto domaćeg proizvoda po stanovniku (BDP/PC) može se uočiti izrazito velik broj istraživanja koja ukazuju na njegovo ograničenje s aspekta prikaza razvojnih nejednakosti unatoč univerzalnoj primjeni pa i ključnom kriteriju za dodjelu sredstava iz strukturnih fondova Europske unije. Glavno ograničenje ovog pokazatelja povezano je s ciljevima europske kohezijske politike. Cilj je teritorijalne kohezije poticati usklađenost i održivi razvoj svih područja jačanjem njihovih teritorijalnih obilježja i resursa.⁴⁵ Na nacionalnoj razini korištenje BDP-a kao ima svoje prednosti kao sintetički pokazatelj razvoja na nižim teritorijalnim razinama, to ne mora nužno iskazivati razvojne nejednakosti u svim dimenzijama, a ne samo ekonomskoj. To prvenstveno proizlazi iz sadržaja pokazatelja koji mjeri vrijednost ostvarene proizvodnje u konkretnom vremenskom periodu.

⁴⁴ Marčelić, S. Kritička analiza hrvatskog indeksa razvijenosti: tri tipa razvoja i njihov regionalni položaj, Revija za socijalnu politiku . god. 22, br. 3., Zagreb 2015, str. 313.

⁴⁵ European Parliament (2007): Regional Disparities and Cohesion: What strategies for the Future, Policy Department Structural and Cohesion Policies

Smanjenje razlika BDP/PC nije nužno povezano sa porastom socijalne uključenosti i smanjenjem nejednakosti unutar regija. S obzirom na svoj sadržaj, BDP mjeri materijalno blagostanje, ali ne uzima u obzir društvene i okolišne troškove niti ne odražava društvene nejednakosti i regionalne disparitete. Neki to smatraju značajnim ograničenjem buduće operacionalizacije regionalne politike EU (temeljene na 75% vrijednosti BDP-a kao kriterija za dodjelu financijskih sredstava) te na duži rok prognoziraju neodrživost BDP/PC kao ključnog parametra.⁴⁶

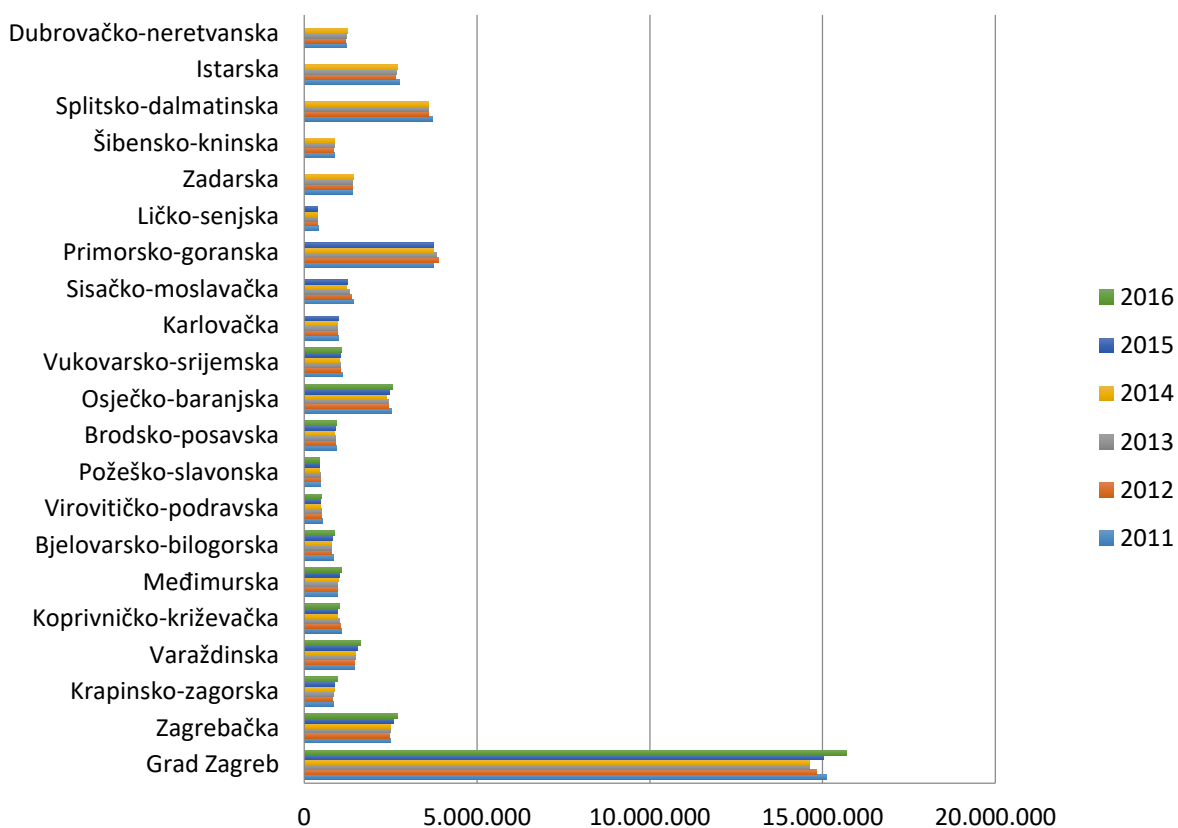
Također, kućanstava koja imaju veliki broj članova može biti povezano s nižim stupnjem ekonomskog razvoja, no, ako je visoka zastupljenost kućanstava s malim brojem članova to može imati negativan utjecaj na ekonomski razvoj. Kućanstva koja imaju više članova u pravilu su povezana s niskom razinom dohotka po stanovniku i visokim stupnjem ovisnosti mlađeg stanovništva o roditeljima, dok kućanstva koja imaju manji broj članova rezultiraju manjom ponudom radne snage u lokalnoj i regionalnoj ekonomiji. Iz ovog je primjera ocjenjivanja pokazatelja vidljivo da se takvim pristupom omogućava primjena puno složenije podatkovne osnovice u kreiranju kompozitnog indeksa i rangiranju regionalnih i lokalnih jedinica koja onda može pružiti širu sliku o razvojnim problemima i nejednakostima regija i lokalnih jedinica.⁴⁷

U razvojnom pogledu Republika Hrvatska nije homogena gospodarska cjelina jer se županije razlikuju prema dostignutoj razini razvijenosti, ali i prema razvijenosti nekih ključnih čimbenika o kojima ovisi budući gospodarski i socijalni probitak.

⁴⁶ European Parliament (2007): Regional Disparities and Cohesion: What strategies for the Future, Policy Department Structural and Cohesion Policies

⁴⁷ Ibid.

BDP po županijama

Slika 3. BDP po županijama

Izvor: Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr>, obrada autorice

Izvori podataka za obračun BDP-a jesu podaci nacionalnih računa, godišnja istraživanja poslovnih statistika, ekonomski računi poljoprivrede, godišnji podaci o zaposlenima i plaćama, godišnji podaci Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje o broju osiguranih osoba te razni drugi statistički podaci. Hrvatska se sa svojom razinom razvijenosti, mjerenom BDP-om po stanovniku u PPS-u, nalazi na oko 60% prosječne razvijenosti EU i u posljednjih se deset godina ta brojka nije značajnije promijenila (najveća je promjena od tri postotna boda bila 2008. godine kada je sa 63% pala na 60% u 2016. godini) (Slika 3).⁴⁸

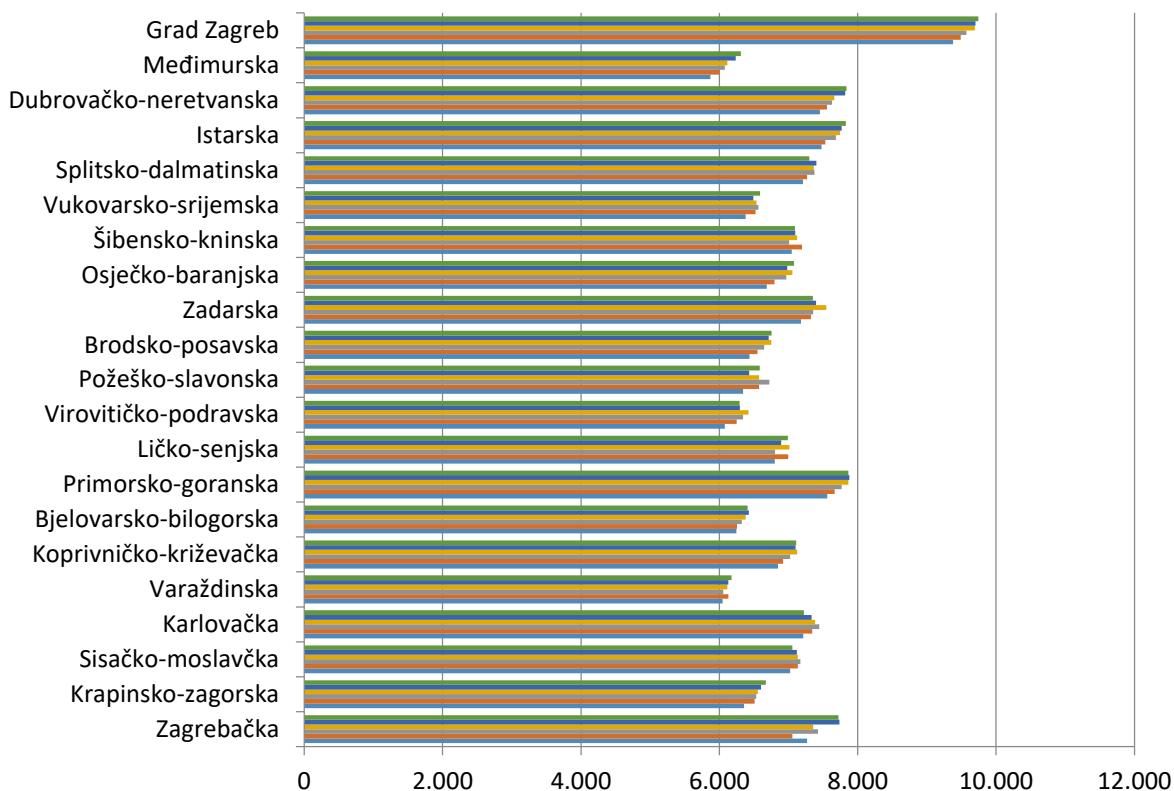
Naime, četiri se slavonske županije, od njih pet, nalaze samo na trećini razvijenosti EU, tj. samo je u Osječko-baranjskoj županiji razvijenost na 46% razvijenosti EU. Pored slavonskih

⁴⁸ Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr> (15.05.2019)

županija, problem slabe razvijenosti postoji i kod velikog broja drugih županija koje, prema BDP-u nisu prestigle svoju razinu tog pokazatelja iz 2008. godine, odnosno samo je u Gradu Zagrebu, Zagrebačkoj, Međimurskoj, Istarskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji BDP iz 2015. godine veći od onog iz 2008. godine.⁴⁹

3.1.2. Prosječna mjesečna neto plaća po županijama

Plaće u Hrvatskoj obilježava znatna razlika u njihovoj visini po regijama, što utječe na razlike u životnom standardu stanovništva u pojedinim područjima te u određenoj mjeri rezultira pritiskom na dinamiziranje procesa unutarnjih i vanjskih migracija. Na izraženije ujednačavanje razine plaća po županijama potrebno je utjecati promjenama prije svega u strukturi gospodarstava regija prema djelatnostima.⁵⁰

Slika 4. Prosječna mjesečna neto plaća po županijama 2011.-2016.

Izvor: Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr>, obrada autorice

⁴⁹ Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/documents/bdp-po-zupanijama-u-2015-godini-final25ad8955342dfa.pdf>, (25.05.2019)

⁵⁰ Hrvatska gospodarska komora, plaće po županijama, <https://www.hgk.hr/place-po-zupanijama> (27.05.2019)

Prema slici 4. Najveće prosječne mjesečne neto plaće su u gradu Zagrebu, dok su najniže prosječne neto plaće u Međimurskoj županiji. Kretanje plaće obilježava velika razlika među županijama te malen broj regionalnih jedinica s iznadprosječnom plaćom. Regionalna jedinica s najvišom prosječnom mjesečnom neto plaćom po zaposlenom u 2017. godini imala 44,9% veću plaću od županije s najnižom bruto plaćom Grad Zagreb u odnosu na Međimursku županiju).

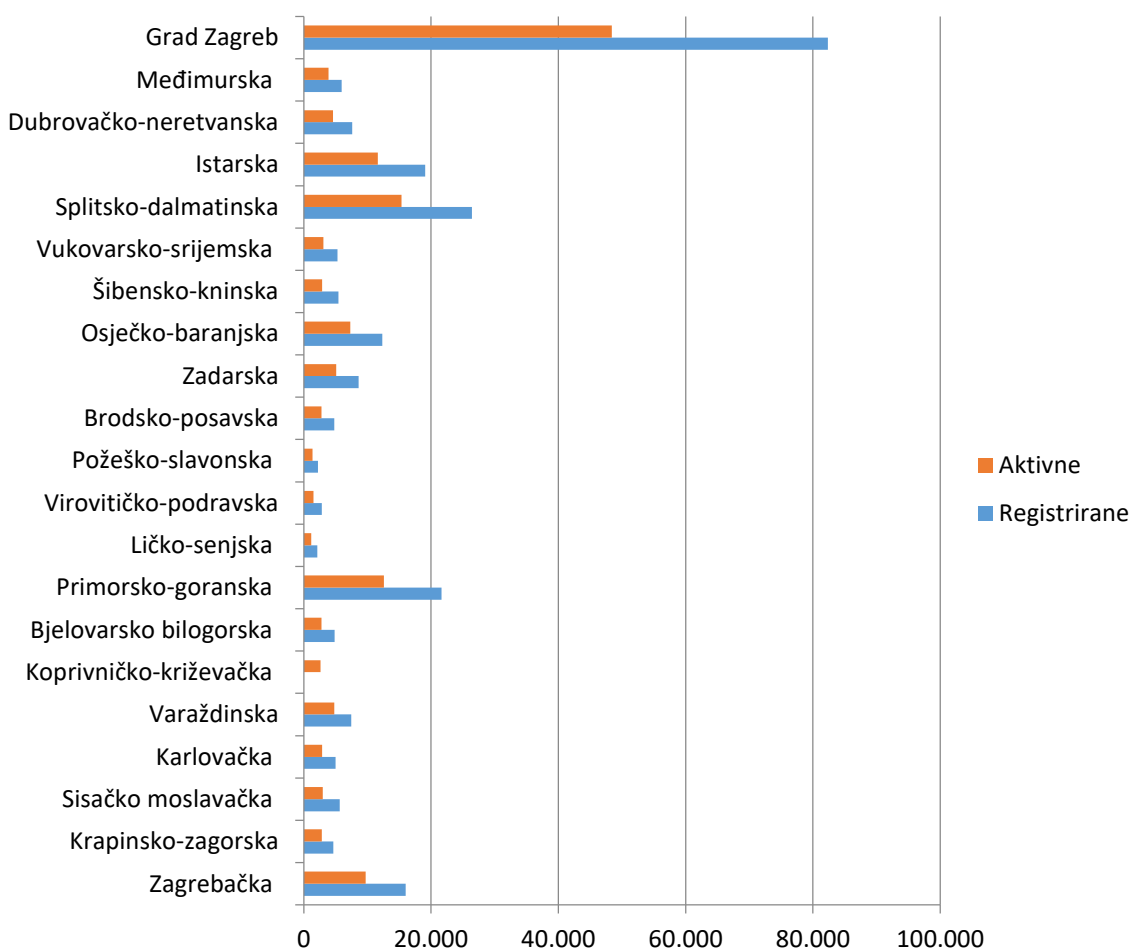
Dakle, plaće u Hrvatskoj obilježava znatna razlika u njihovoj visini po regijama. Najviša razina plaća je u Gradu Zagrebu kao kulturnom i gospodarskom središtu države u kojem su koncentrirane djelatnosti u kojima se bilježi i najviša razina plaća. Nešto povoljnija dinamika rasta plaća u posljednjim godinama pruža priliku i za ublažavanje regionalnih razlika u njihovoj visini, osobito jer depopulacijski procesi i izostanak potrebne radne snage vrše pritisak na rast plaća upravo u onim područjima i djelatnostima u kojima je manjak najizraženiji.⁵¹

Unatoč tome što se plaće djelomično ujednačavaju po regijama potrebno je dodatno raditi na promjene u strukturi gospodarstva regija prema djelatnostima pri čemu se posebno treba orijentirati na inovativni i tehnološki napredak u proizvodnji kao i snažnijoj investicijskoj aktivnosti.

⁵¹ Burilović, L. Plaće po županijama, Privredni vjesnik d.o.o., Zagreb, 2019. str.4.

3.1.3. Poslovanje poduzetnika

Slika 5. prikazuje je broj registriranih i aktivnih poslovnih subjekata prema županijama. Obuhvaćeni su obrti te slobodna zanimanja. Ipak treba napomenuti da se većina objavljenih podataka o strukturi poslovnih subjekata, zbog raspoložive statistike, odnosi na registrirane pravne osobe, odnosno na podatke dobivene kroz Registar poslovnih subjekata.

Slika 5. Broj registriranih i aktivnih poslovnih subjekata

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada autorice, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm, (15.06.2019)

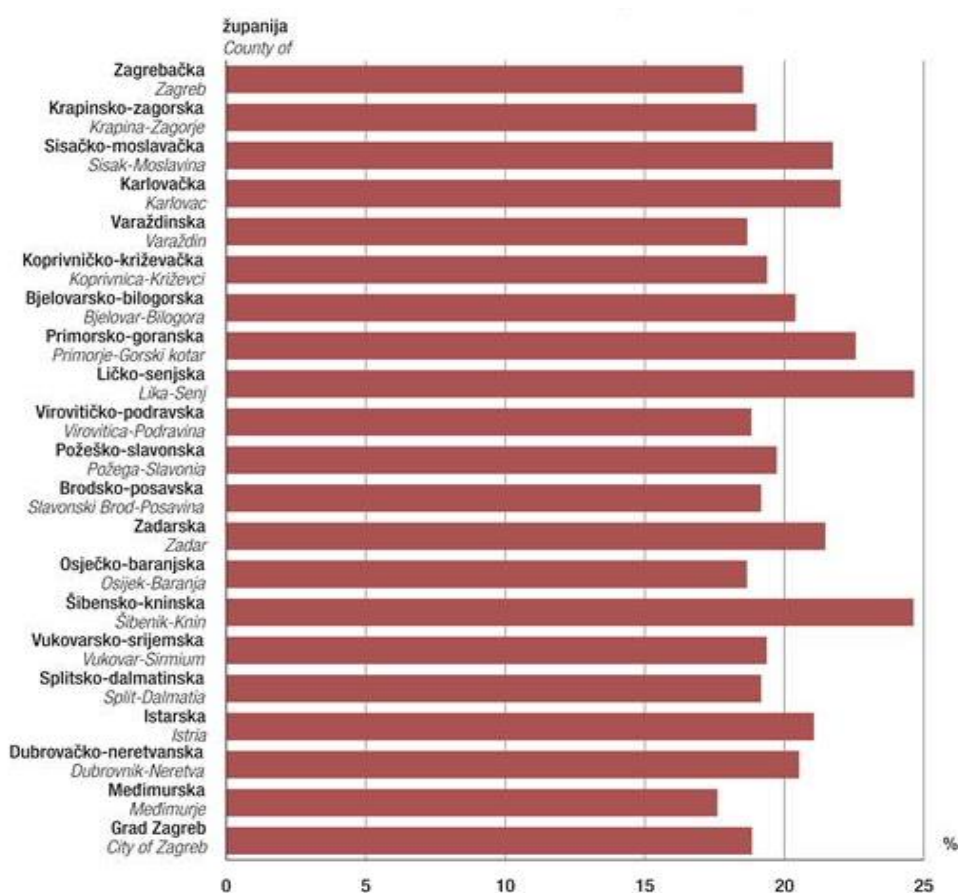
Najveći broj registriranih (32,3%) i aktivnih (32,2%) poslovnih subjekata, ali i obrtnika i slobodnih zanimanja (19,1%) locirano je u Gradu Zagrebu. Istodobno Ličko-senjska županija u njihovom ukupnom broju sudjeluje s tek 0,8%, a kod obrta i slobodnih zanimanja s neznatno viših 1,1%. Prema stupnju aktivnosti, odnosno udjelu aktivnih poslovnih subjekata u odnosu na registrirane, najviše se izdvaja Međimurska županija u kojoj je aktivno 65,2% registriranih subjekata, dok je s druge strane u Šibensko-kninskoj županiji aktivno samo 52,4%.⁵²

U grafikonu nisu prikazani podaci prema godinama jer broj registriranih i aktivnih tvrtki nezahvalno je uspoređivati po godinama. Naime, pored mogućnosti pokretanja novih pravnih oblika poslovanja kao što je j.d.o.o., kroz godine su se različito provodila pravila Zakona o sudskom registru o brisanju tvrtki iz Registra. Prema tom zakonu obavezno je brisanje tvrtki koje nemaju imovine ili je ona zanemariva, tvrtki koje se nisu uskladile s važećim propisima te tvrtki koje tri godine za redom nisu predale financijske izvještaje Fini. Stoga kretanje broja tvrtki u Registru ne odgovara stvarnim kretanjima gospodarske aktivnosti, pri čemu se najviše izdvaja 2016. godina u kojoj je došlo do tehničke korekcije podataka DZS-a, odnosno brisanja 72 tisuće poslovnih subjekata iz Registra.

⁵² Hrvatska gospodarska komora Sektor za financijske institucije, poslovne informacije i ekonomske analize Odjel za makroekonomske analize, <https://www.hgk.hr/documents/aktualna-tema-poslovni-subjekti-pozupanijama5a9e9a2f40e6c.pdf>, (15.06.2019)

3.2. Socio-demografski indikatori razvijenosti županija

Mora se naglasiti kako su trenutni socio-demografski indikatori razvijenosti županija izrazito nepovoljni što će svakako utjecati na budući gospodarski razvoj kako županija tako i cijele zemlje. Radi se o procesima ukupne te prirodne depopulacije, zatim demografskog starenja kao temeljnim demografskim procesima u Hrvatskoj, a posebno iseljavanja mladog radno sposobnog stanovništva pa i cijelih obitelji. Dugoročno gledano ti negativni procesi ostaviti će duboke, dalekosežne i trajne negativne posljedice kako cijelu Hrvatsku tako i na regionalnu razvijenost.

Slika 6. Uio stanovništva u dobi od 65 i više godina u ukupnom stanovništvu po županijama (2017).

Izvor: Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm, (31.06.2019)

Prema prikazu na slici 6. najviše stanovništva u dobi od 65 i više godina u odnosu na ukupno stanovništvo je u Ličko-senjskoj županiji (24,7%), a najmanje u Međimurskoj županiji (17,6%).

Demografski trendovi u Hrvatskoj u prirodnom kretanju stanovništva, odnosno u kretanju vitalnih stopa (nataliteta, mortaliteta i prirodnog prirasta/smanjenja) i u promjenama dobne strukture, napose u ubrzanom starenju populacije, slični su trendovima u tim veličinama u mnogim zemljama Zapadne Europe.⁵³ Prirodna depopulacija stanovništva drugi je globalni demografski proces u razvoju stanovništva Hrvatske. Zbog svojih složenih uzroka i dalekosežnih učinaka taj proces postaje bitnim ograničavajućim čimbenikom uravnoteženoga populacijskog razvoja zemlje.⁵⁴

3.2.1. Dobna struktura stanovništva

Starenje stanovništva teži je globalni depopulacijski proces u razvoju stanovništva Hrvatske. Stanovništvo Hrvatske karakterizira duboka starost kao tip dobnog sastava stanovništva. Drugim riječima, stanovništvo Hrvatske obilježava vrlo brzo starenje i visoki stupanj ostarjelosti.⁵⁵

Navedeni nepovoljni demografski procesi pridonijeli su smanjenju ukupnoga ljudskog potencijala kao temeljnog nositelja društveno-gospodarskog razvoja regija te cijele Republike Hrvatske. Osim toga, sve izraženija populacijska polarizacija naseljenosti rezultirala je i odgovarajućom prostornom diferencijacijom u regionalnom razvoju (demografskom, društvenom, gospodarskom), što je na određeni način i opća zakonitost u tranziciji iz tradicionalnoga agrarnog u moderno industrijsko i postindustrijsko društvo.⁵⁶

Nastavlja se kontinuirano starenje stanovništva. Prosječna starost ukupnog stanovništva Republike Hrvatske iznosila je 43,1 godinu (muškarci 41,3, žene 44,8), što ga svrstava među najstarije nacije Europe, procesu starenja uvelike pridonosi višegodišnje opadanje udjela mladog stanovništva (0 – 19 godina) u ukupnom stanovništvu. Spomenuti udio na razini države u 2017. iznosio je 19,8%, dok je na razini županija najmanji bio u Primorsko-goranskoj županiji (16,6%), a najveći u Međimurskoj županiji (22,1%).

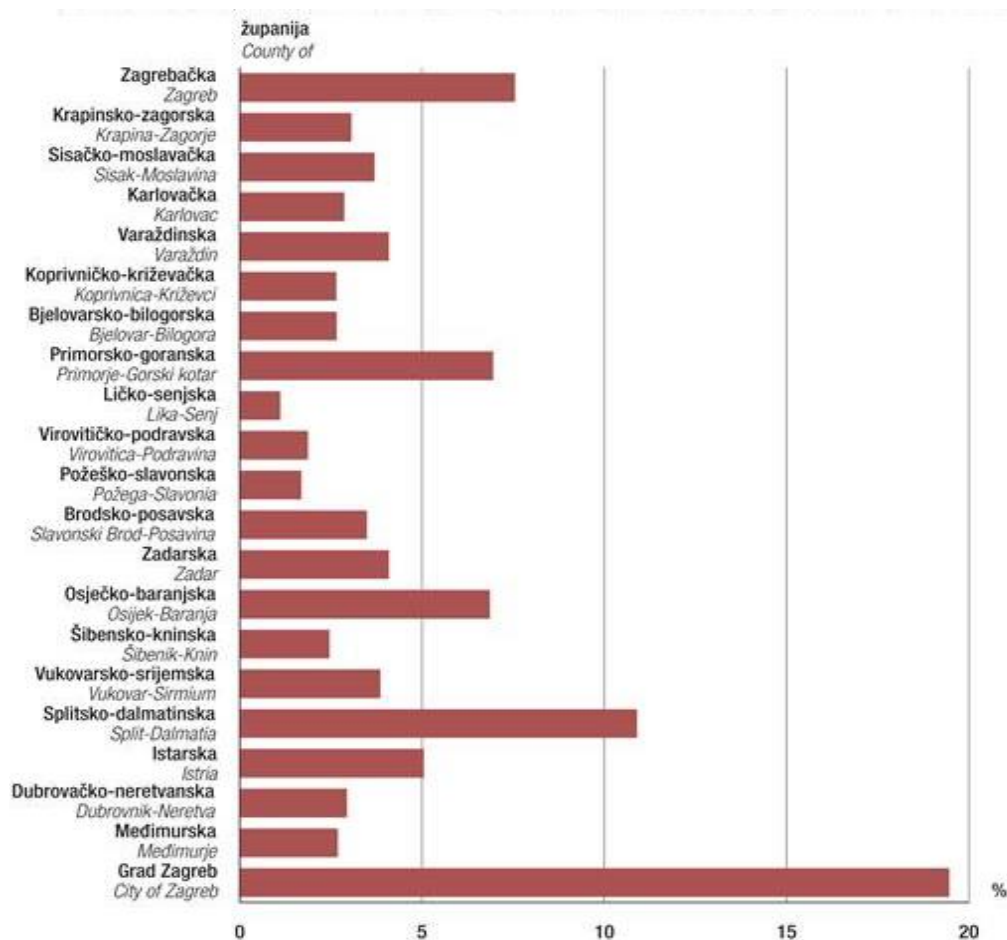
⁵³ Wertheimer-Baletić, A. (2004) Depopulacija i starenje stanovništva – temeljni demografski procesi u Hrvatskoj, Društvena istraživanja, god. 13, br. 4–5 (72–73), 631–652.

⁵⁴ Živić, D., Pokos, N. (2005). Odabrani socio-demografski indikatori razvijenosti Hrvatske i županija, Revija za sociologiju, 36(3-4), str. 207-224.

⁵⁵ Nejašmić, I. (2005) Značaj demografskih resursa u regionalnom razvoju Hrvatske, u: M. Ilić (ur.) Problemi regionalnog razvoja Hrvatske i susjednih zemalja, Zbornik radova, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb, 215–222

⁵⁶ Pejnović, D. (2004) Depopulacija županija i disparitet u regionalnom razvoju Hrvatske, Društvena istraživanja, god. 13, br. 4–5 (72–73), 701–726.

Udio fertilnoga kontingenta u ukupnome ženskom stanovništvu kontinuirano opada te je u 2017. iznosio 41,9%.⁵⁷

Slika 7. Udio stanovništva županija u ukupnom stanovništvu RH (2017.)

Izvor: Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm, pristupljeno: (31.06.2019)

Prema podacima sa slike 7. najviše stanovništva u dobi od 65 i više godina u odnosu na ukupno stanovništvo bilo je u Ličko-senjskoj županiji (24,7%), a najmanje u Međimurskoj županiji (17,6%). U Republici Hrvatskoj 52% stanovništva živjelo je u samo pet županija, najviše u Gradu Zagrebu (802 762 ili 19,5%) i Splitsko-dalmatinskoj županiji (449 610 ili 10,9%), dok su najmanje stanovnika imali Požeško-slavonska županija (69 583 ili 1,7%) i Ličko-senjska županija (45 943 ili 1,1%).

⁵⁷ Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm, (31.06.2019)

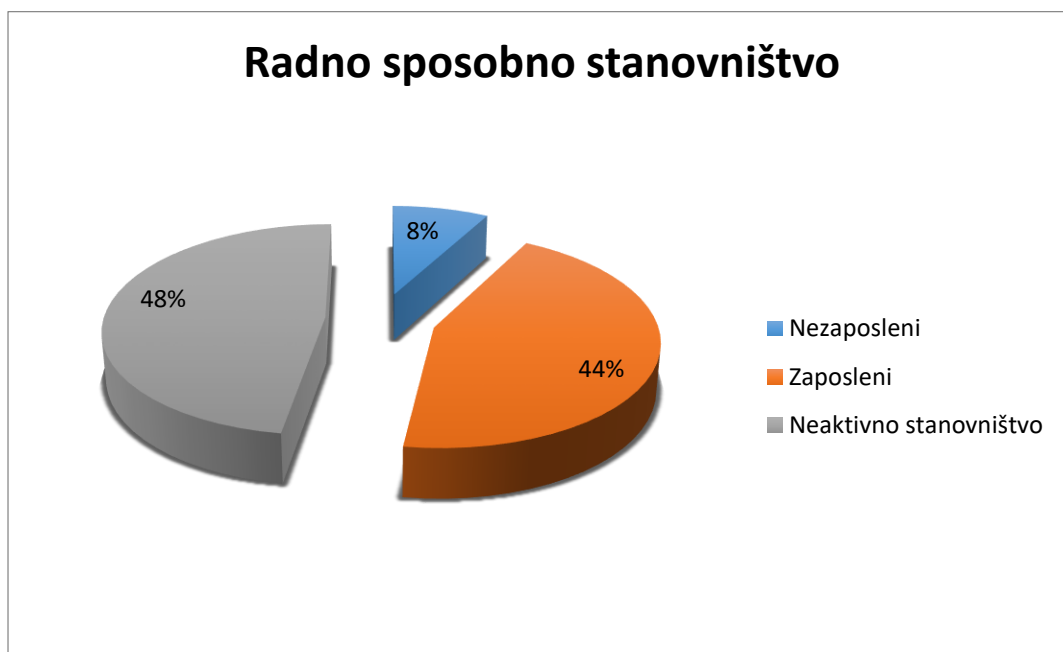
Svi relevantni demografski pokazatelji pokazuju da, na temelju sadašnjeg dobnog sastava, slijedi iz godine u godinu sve manji priljev na tržište rada. Kao posljedica sve manjeg priljeva mladih naraštaja u radnu dob, prisutno je intenzivno starenje radnog kontingenta. Dakle, nositelji ekonomske politike trebaju voditi računa o gotovo progresivnom sužavanju demografskih okvira ponude radne snage.

Došlo je do radikalnog smanjenja broja stanovnika u radnoj dobi (15 – 64 godine), što pokazuju projekcije stanovništva gdje su od ukupnog broja stanovnika Hrvatske oduzeti iseljeni u posljednjih nekoliko godina. Nastavljanjem sadašnjih demografskih trendova, do 2051. godine broj stanovnika u radnoj dobi (15 do 64 godine) smanjit će se za više od milijun stanovnika, broj mladih (0 do 14 godina) smanjit će se za oko 273 tisuće a, nasuprot tomu, povećat će se broj starijih od 65 i više godina za oko 185 tisuća. Dakle, brojevi neumoljivo govore o krajnje alarmantnom stanju. Konačno, nastavljanjem sadašnjih trendova, a to znači bez koncipiranja i provedbe odgovarajuće populacijske politike, Hrvatska ne može računati na ekonomski održivi razvoj.⁵⁸

⁵⁸ Županije– razvojna raznolikosti gospodarski potencijali, 2019., dostupno: <https://www.hgk.hr/documents/analiza-zupanija-2018-web5bd31ccf68e7f.pdf> , (02.07.2019)

3.2.2. Struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti

Distribucija glavnih kategorija ekonomske aktivnosti stanovništva pokazuje da je u Kontinentalnoj Hrvatskoj udio radno sposobnih osoba starijih od 15 godina 66,3% od ukupnog broja radno sposobnog stanovništva u Hrvatskoj, dok u Jadranskoj Hrvatskoj taj postotak iznosi 33,7%. U Kontinentalnoj Hrvatskoj udio je ekonomski aktivnoga u radno sposobnom stanovništvu 52,2%, što je više od prosjeka Hrvatske (51,0%), dok Jadranska Hrvatska ima 48,5% aktivnih stanovnika. Stopa zaposlenosti u Jadranskoj Hrvatskoj iznosi 41,9%, dok je u Kontinentalnoj Hrvatskoj 47,6%. U skladu s tim stopa nezaposlenosti u Jadranskoj Hrvatskoj iznosi 13,5%, što je više od hrvatskog prosjeka, dok u Kontinentalnoj Hrvatskoj iznosi 8,9%. (slika 8.).⁵⁹

Slika 8. Radno sposobno stanovništvo u Republici Hrvatskoj (2018.)

Izvor: obrada autorice prema: Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/09-02-06_01_2018.htm, (03.07.2019)

⁵⁹ Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/09-02-06_01_2018.htm, (07.07.2019)

3.2.3. Zaposlenost i nezaposlenost

Prije prikazivanja rezultata mora se istaknuti kako sa statistikom stope nezaposlenosti postoji isti problem kao i sa statistikom broja zaposlenih: na razini županija zasad se objavljuje samo jednom godišnje, i to stanje 31. ožujka. No i u tom podatku se može odrediti odnos županija i dinamiku kretanja stope.

Slika 9. Stopa nezaposlenost po županijama

Izvor: Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/09-0206_01_2018.htm, obrada autorice.

Prema podacima iz slike 9. najniža stopa nezaposlenosti u 2017. godini zabilježena je u Istarskoj županiji, čime je prvi put nakon 2006. godine ova županija imala najnižu administrativnu stopu među svim županijama. S druge strane, najviša stopa i najsporije spuštanje stope u odnosu na 2008. godinu zabilježeno je u Sisačko-moslavačkoj županiji.⁶⁰

⁶⁰ Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/09-02-06_01_2018.htm, (08.07.2019)

3.2.4. Indeks/stopa promjene broja stanovnika

Izvori podataka za procjenu broja stanovnika Republike Hrvatske jesu sljedeća istraživanja:

- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.
- statistika rođenih,
- statistika umrlih,
- statistika unutarnje migracije stanovništva,
- statistika vanjske migracije stanovništva.

Procjene broja stanovnika obuhvaćaju sve osobe koje su popisom stanovništva, kućanstava i stanova 2011. uključene u ukupan broj stanovnika Republike Hrvatske, sve osobe koje su rođene, a upisane su u Državnu maticu rođenih u razdoblju od 1. travnja 2011. do datuma procjene, sve osobe koje su umrle, a upisane su u Državnu maticu umrlih u razdoblju od 1. travnja 2011. do datuma procjene te sve osobe koje su se doselile iz inozemstva odnosno odselile u inozemstvo kao i osobe koje su se preselile unutar Republike Hrvatske u razdoblju od 1. travnja 2011. do datuma procjene.⁶¹

Također, potrebno je naglasiti kako se posljednjih godina bilježe migracije većeg broja stanovništva prema razvijenim zemljama. Kako se veliki broj ljudi nije odjavio u Republici Hrvatskoj ne može se pronaći točan podatak koliko je ljudi zapravo iselilo iz zemlje. Procjene broja stanovnika izračunane su na temelju podataka popisa iz 2011., prirodnoga kretanja i migracijskog salda što je prikazano u tablici 1.

⁶¹ Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/09-02-06_01_2018.htm, (08.07.2019)

Tablica 1. Relativna promjena ukupnog broja stanovnika Hrvatske po županijama između 1. 1. 2011. i 1. 1. 2018.

Županija	Promjena 2011. - 2018.	Broj stanovnika 1.1.2011.	Broj stanovnika 1.1.2018.
1 Grad Zagreb	1.80%	789,655	803,900
2 Istarska županija	-0.02%	208,355	208,323
3 Zadarska županija	-1.03%	170,053	168,302
4 Dubrovačko-neretvanska županija	-1.09%	122,665	121,325
5 Splitsko-dalmatinska županija	-1.36%	455,021	448,812
6 Zagrebačka županija	-2.18%	317,488	310,561
7 Međimurska županija	-2.99%	113,856	110,456
8 Primorsko-goranska županija	-3.76%	296,585	285,432
HR Republika Hrvatska	-4.30%	4,289,857	4,105,493
9 Varaždinska županija	-4.73%	176,095	167,768
10 Krapinsko-zagorska županija	-5.42%	133,063	125,849
11 Koprivničko-križevačka županija	-6.34%	115,800	108,454
12 Šibensko-kninska županija	-8.20%	109,687	100,695
13 Osječko-baranjska županija	-8.31%	305,526	280,145
14 Karlovačka županija	-9.15%	129,280	117,453
15 Bjelovarsko-bilogorska županija	-9.41%	120,139	108,829
16 Virovitičko-podravska županija	-10.48%	85,041	76,131
17 Brodsko-posavska županija	-10.72%	158,886	141,857
18 Ličko-senjska županija	-10.99%	51,060	45,450
19 Požeško-slavonska županija	-12.24%	78,287	68,708
20 Vukovarsko-srijemska županija	-13.05%	180,093	156,599
21 Sisačko-moslavačka županija	-13.15%	173,222	150,444

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/documents/demografija-po-zupanijama-konacno5c41d3cf80bb7.pdf>

Naseljenost županija vrlo je neravnomjerna, s dominacijom Grada Zagreba: najmnogoljudniji Grad Zagreb ima 17,5 puta više stanovnika od najmanje naseljene Ličko-senjske županije, ali i 1,8 puta više od druge najmnogoljudnije, Splitsko-dalmatinske županije. Tako je u Gradu Zagrebu 2017. godine živjelo 19,5% stanovništva RH, što je bilo 1,3 postotna boda više nego deset godina prije te ujedno i rekordno. Štoviše, Grad Zagreb je jedina županija iz regije Kontinentalne Hrvatske čiji se udio stanovništva povećao u ukupnom stanovništvu Hrvatske u posljednjih deset godina.⁶²

⁶² Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/09-02-06_01_2018.htm, (10.07.2019)

Najveći je pad udjela zabilježen kod Sisačko-moslavačke (za 0,5 postotnih bodova) i Vukovarsko-srijemske županije (za 0,4 postotna boda). Znatno je pao i udio stanovništva Slavonije u stanovništvu regije Kontinentalne Hrvatske: u pet je slavonskih županija 2017. godine živjelo 26,7% stanovništva ove regije, što je 1,7 postotnih bodova manje nego 2008. godine. Smanjenje udjela četrnaest županija Kontinentalne Hrvatske nadomjestio je porast udjela broja stanovnika u pet od sedam županija Jadranske Hrvatske (Šibensko-kninska i Ličko-senjska bili su izuzeci). Tako se i udio stanovništva Jadranske Hrvatske u ukupnom stanovništvu RH povećao, dok je udio stanovništva Kontinentalne Hrvatske pao.⁶³

Prema procjenama Državnog zavoda za statistiku (DZS), ukupan broj stanovnika u Hrvatskoj od 1. 1. 2011. do 1. 1. 2018. smanjio se za 184 364 stanovnika ili 4,3% (od 4.289.857). Osnovne sastavnice promjene ukupnog broja stanovnika jesu prirodno (razlika živorođenih i umrlih, ili prirodna promjena) i mehaničko (razlika doseljenih i odseljenih, ili saldo migracija) kretanje stanovništva. Kretanje ukupnog broja stanovnika na državnoj razini razloženo po županijama pokazuje značajnu prostornu diferencijaciju.

Padu ukupnog broja stanovnika na razini Hrvatske (-4,3%) prirodno kretanje sudjeluje s (-2,07%), a saldo migracija s (-2,22%). Pad ukupnog broja stanovnika veći od državnog prosjeka imaju u padajućem redoslijedu: Sisačko-moslavačka, Vukovarsko-srijemska, Požeško-slavonska, Ličko-senjska, Brodsko-posavska, Virovitičko-podravska, Bjelovarsko-bilogorska, Karlovačka, Osječka županija, Šibensko-kninska, Koprivničko-križevačka, Krapinsko-zagorska i Varaždinska županija.

Pad manji od državnog prosjeka imaju: Primorsko-goranska, Međimurska, Zagrebačka, Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska, Zadarska i Istarska županija, dok je jedino Grad Zagreb u analiziranom razdoblju imao povećanje ukupnog broja stanovnika (za 1,8%). Doprinos prirodnog kretanja u svim županijama je negativan.

Najmanji pad je prisutan (od -0,1% do -0,3%) u Međimurskoj županiji, Gradu Zagrebu i Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Pozitivan doprinos ukupnom kretanju stanovništva iz

⁶³ Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/documents/demografija-po-zupanijama-konacno5c41d3cf80bb7.pdf>, (15.07.2019)

migracijskog salda po podacima DZS-a imaju samo Grad Zagreb (2,03%), Istarska (1,82%) i Zadarska županija (0,18%).⁶⁴

Kao i u svim ostalim podacima, i kada se promatraju demografska obilježja županija, vidljiva je potpuna dominacija Grada Zagreba. Stanovništvo Grada Zagreba uvijek je bilo dominantno brojem, a godinama se njegova dominacija i povećava te je u 2017. godini ovdje živjela rekordna petina ukupnog stanovništva RH. Tome je pridonio i pozitivni međužupanijski saldo migracija koji je u Gradu Zagrebu bio viši od emigracijskog negativnog salda. Rast broja stanovnika u posljednjih deset godina bilježe uz Grad Zagreb samo još Zadarska i Istarska županija. Zajedničko je tim trima županijama da imaju viši priljev od odljeva stanovništva u zajedno emigracijskim i međužupanijskim migracijskim procesima.

S druge strane, dinamikom negativnih demografskih kretanja ističu se slavonske županije te njima teritorijalno bliska Sisačko-moslavačka županija. Te su županije suočene s problemom najdinamičnije emigracije, iseljavanja u druge županije, niskog prirodnog prirasta, niskog vitalnog indeksa, bržeg starenja stanovništva i posljedično, pada broja stanovnika. Stanovnici tih županija u većem broju odlaze iz zemlje ili odlaze u druge županije (najviše Grad Zagreb i primorske županije) zbog ekonomskih ograničenja u vlastitoj županiji. Iako ne u svim regijama ista, takva demografska i emigracijska kretanja pridonose stvaranju situacije nedostatka radne snage koji postaje osnovni problem tržišta rada u cijeloj zemlji te ujedno i ograničavajući faktor gospodarskoga rasta.⁶⁵

⁶⁴ Ivanda, K., Promjene broja stanovnika po županijama, <https://clps.hr/promjene-broja-stanovnika-u-hrvatskim-zupanijama/>

⁶⁵ Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/documents/demografija-po-zupanijama-konacno5c41d3cf80bb7.pdf>, (18.07.2019)

3.3. Razvojni potencijali po županijama

Sve hrvatske županije imaju nešto zajedničko, a to su veliki razvojni potencijali. Pritom se može govoriti o potencijalima u turizmu, tradicionalnim proizvodnjama, poljoprivredi, šumskom bogatstvu, prometnim pravcima i, naravno, ljudskim potencijalima. Kako bi se došlo do razvojnih potencijala svake županije potrebno je analizirati postojeće stanje i trendove čime se može otkriti prednosti i nedostatke pojedinih županija, a sve radi boljeg upoznavanja snaga pojedine županije te mogućnosti za poticanje njihova razvoja.⁶⁶

Na kraju se može istaknuti kako Hrvatska nažalost još uvijek nema dugoročne strategije regionalnog razvoja, te je proteklo vrijeme ruralni prostor bio izvor potencijalnih radnih resursa onda kada je trebalo razvoju velikih gradova. Kako je već rečeno Republika Hrvatska ima uvjete kojima bi se omogućilo ravnomjerni razvoj. Politikom regionalnog razvoja treba se osigurati povezanost lokalnih i regionalnih razvojnih potreba s prioritetima razvoja središnje razine te ciljevima kohezijske politike Europske unije; zatim potpora slabije razvijenim područjima za povećanje i optimalno korištenje vlastitog razvojnog potencijala otklanjanjem uzroka razvojnih teškoća. Odgovarajućim mjerama za ravnomjeran i održiv razvoj jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u pograničnom području i poticanje teritorijalne suradnje te učinkovito korištenje sredstava strukturnih i investicijskih fondova Europske unije namijenjenih regionalnom i urbanom razvoju.⁶⁷

⁶⁶ Županije– razvojna raznolikost i gospodarski potencijali, 2019., dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/analiza-zupanija-2018-web5bd31ccf68e7f.pdf> , (18.07.2019)

⁶⁷ Burilović, L. Plaće po županijama, Privredni vjesnik d.o.o., Zagreb, 2019. str. 3.

4. STATISTIČKA ANALIZA RAZVIJENOSTI REPUBLIKE HRVATSKE PO ŽUPANIJAMA

Gotovo su u svim državama prisutne veće ili manje regionalne razlike unutar njihovih granica. Te razlike mogu biti posljedica zemljopisnog položaja, klimatskih uvjeta, tradicije, kulturoloških razlika, nacionalne strukture, ali i kvalitete regionalnih ekonomskih politika. Stoga većina država administrativno određuje granice svojih regija i izrađuje njihove statistike kako bi se olakšalo upravljanje državom kao cjelinom te dobio detaljniji uvid i podloga za razvoj (regionalnih) politika.⁶⁸ Statistički podaci daju i druge razlike među regijama, ali i među županijama, poput razlika u naseljenosti, razini razvijenosti te socio-demografskim obilježjima. U ovom dijelu rada će se provesti deskriptivna statistička analiza prikupljenih podataka pri čemu se se pokušati utvrditi razlika u indeksu razvijenosti.

4.1. Indeks razvijenosti po županijama

Indeksom razvijenosti po županijama odredile su se slabije razvijena područja čiji se razvoj posebno potiče, a počeo se provoditi na lokalnoj i na županijskoj razini, za razliku od prijašnjeg pristupa gdje se određivanje slabije razvijenih područja provodilo isključivo na lokalnoj razini. Lokalna razina je ipak u nekim slučajevima preniska teritorijalna razina za vođenje učinkovite regionalne politike. Također, indeksom razvijenosti se provodi kategoriziranje svih teritorijalnih jedinica prema razvijenosti što ima za cilj poticati razvoj cjelokupnog državnog teritorija. Pomoću indeksa razvijenosti ocjenjuje se i razvrstava dobivena analitička podloga za praćenje stupnja razvijenosti svih lokalnih i županijskih jedinica na godišnjoj razini čime su stvorene pretpostavke unapređenja za vođenje regionalne politike. U tablici 2. prikazan je indeks razvijenosti za 20 županija i grad Zagreb.

⁶⁸ Analiza županija, dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/analiza-zupanija-2018-web5bd31ccf68e7f.pdf> , (20.07.2019)

Tablica 2. Vrijednost indeksa razvijenosti po županijama

Županija	Indeks razvijenosti županije 2017.	Rang prema indeksu razvijenosti 2017.	Prosječni dohodak po stanovniku (2014.-2016.)	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku (2014.-2016.)	Prosječna stopa nezaposlenosti (2014.-2016.)	Opće kretanje stanovništva (2016./2006.)	Indeks starenja (2011.)	Stupanj obrazovanja (VSS, 20-65 (2011.))
Grad Zagreb	117,758	1	44.733,21	6.232,49	0,1007	103,10	118,9	0,3935
Istarska	108,970	2	35.191,17	5.535,63	0,0654	101,17	136,8	0,2250
Dubrovačko-neretvanska	108,580	3	30.904,76	4.848,62	0,1323	101,07	109,4	0,2618
Zagrebačka	105,890	4	32.579,23	3.222,84	0,1079	100,54	100,1	0,1678
Primorsko-goranska	105,278	5	35.367,41	5.229,00	0,1141	96,91	155,3	0,2747
Zadarska	104,654	6	26.630,15	3.908,88	0,1200	102,30	117,4	0,2085
Splitsko-dalmatinska	103,930	7	28.190,12	3.476,57	0,1923	99,75	102,3	0,2472
Varaždinska	101,713	8	28.714,71	2.387,25	0,0974	95,45	107,3	0,1628
Međimurska	100,502	9	24.835,25	2.077,08	0,1164	97,99	91,8	0,1367
Krapinsko-zagorska	98,976	10	28.783,48	2.092,17	0,1135	93,73	112,6	0,1266
Koprivničko-križevačka	98,493	11	24.587,95	2.703,28	0,1370	93,24	110,5	0,1483
Šibensko-kninska	97,041	12	27.315,29	3.283,90	0,1622	91,58	146,1	0,1944
Osječko-baranjska	96,009	13	26.216,25	2.271,75	0,2369	91,90	106,3	0,1749
Karlovačka	95,191	14	29.715,33	2.547,26	0,1728	88,93	149,0	0,1836
Požeško-slavonska	93,947	15	22.925,23	1.550,25	0,1814	87,42	99,2	0,1429
Brodsko-posavska	93,449	16	22.105,97	1.550,91	0,2143	90,09	96,5	0,1342
Bjelovarsko-bilogorska	92,576	17	23.529,44	1.912,61	0,2246	89,02	114,9	0,1310
Ličko-senjska	92,387	18	27.401,26	3.392,29	0,1696	86,29	166,0	0,1596
Vukovarsko-srijemska	91,992	19	22.256,51	1.627,30	0,2431	88,41	98,3	0,1320
Sisačko-moslavačka	91,701	20	27.197,16	2.502,17	0,2461	85,20	131,1	0,1481
Virovitičko-podravska	90,666	21	21.297,29	1.872,32	0,2613	88,54	103,3	0,1145

Izvor: obrada autorice

4.2. Deskriptivna statistička analiza županija prema geografskoj orijentaciji

U empirijskom dijelu rada provedena je deskriptivna statistička analiza prikupljenih podataka za 20 županija Republike Hrvatske i Grad Zagreb koje su razvrstane u dvije regije, Kontinentalnu i Jadransku Hrvatsku. Grafički su prikazani i analizirani sljedeći pokazatelji: indeks razvijenosti županije, prosječni dohodak i prosječni izvorni prihodi po stanovniku, prosječna stopa nezaposlenosti, opće kretanje stanovništva, indeks starenja, stupanj obrazovanja i bruto domaći proizvod po stanovniku. Prilikom utvrđivanja postoji li razlika u rangovima pokazatelja indeksa razvijenosti i BDP-a po stanovniku Kontinentalne i Jadranske Hrvatske primijenjen je Mann-Whitney test. Kao razina značajnosti korištena je vrijednost od 5% ($p < 0,05$). Analiza je napravljena statističkim alatom IBM SPSS Statistics 25.

4.2.1. Kontinentalna hrvatska

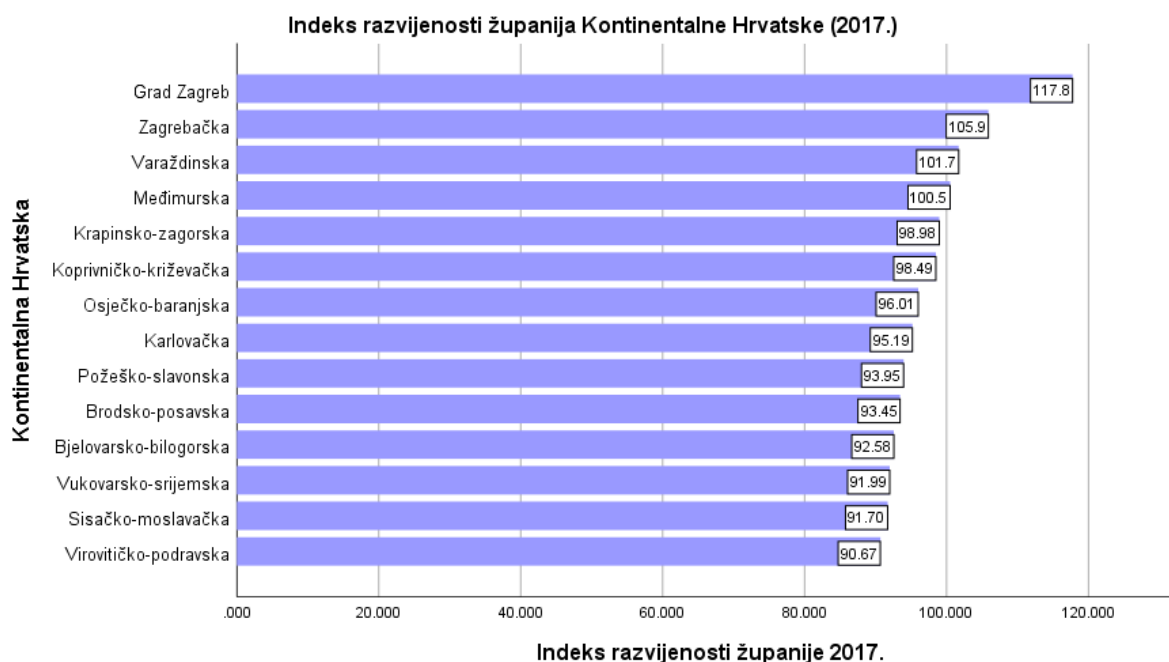
Prva skupina analiziranih županija pripada regiji NUTS 2 razine, Kontinentalna Hrvatska. Prema takvoj kategorizaciji, regiji Kontinentalna Hrvatska pripadaju Grad Zagreb, Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka, Međimurska, Bjelovarsko-bilogorska, Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska, Karlovačka i Sisačko-moslavačka županija. U Tablici 3. su prikazane županije Kontinentalne Hrvatske i kategorizacija po razvojnim skupinama.

Tablica 3. Županije Kontinentalne Hrvatske i kategorizacija po razvojnim skupinama

KONTINENTALNA HRVATSKA	
ŽUPANIJA	RAZVOJNA SKUPINA ŽUPANIJE
Grad Zagreb	IV
Zagrebačka	IV
Varaždinska	III
Međimurska	III
Krapinsko-zagorska	II
Koprivničko-križevačka	II
Osječko-baranjska	II
Karlovačka	II
Požeško-slavonska	II
Brodsko-posavska	I
Bjelovarsko-bilogorska	I
Vukovarsko-srijemska	I
Sisačko-moslavačka	I
Virovitičko-podravska	I

Izvor: obrada autorice

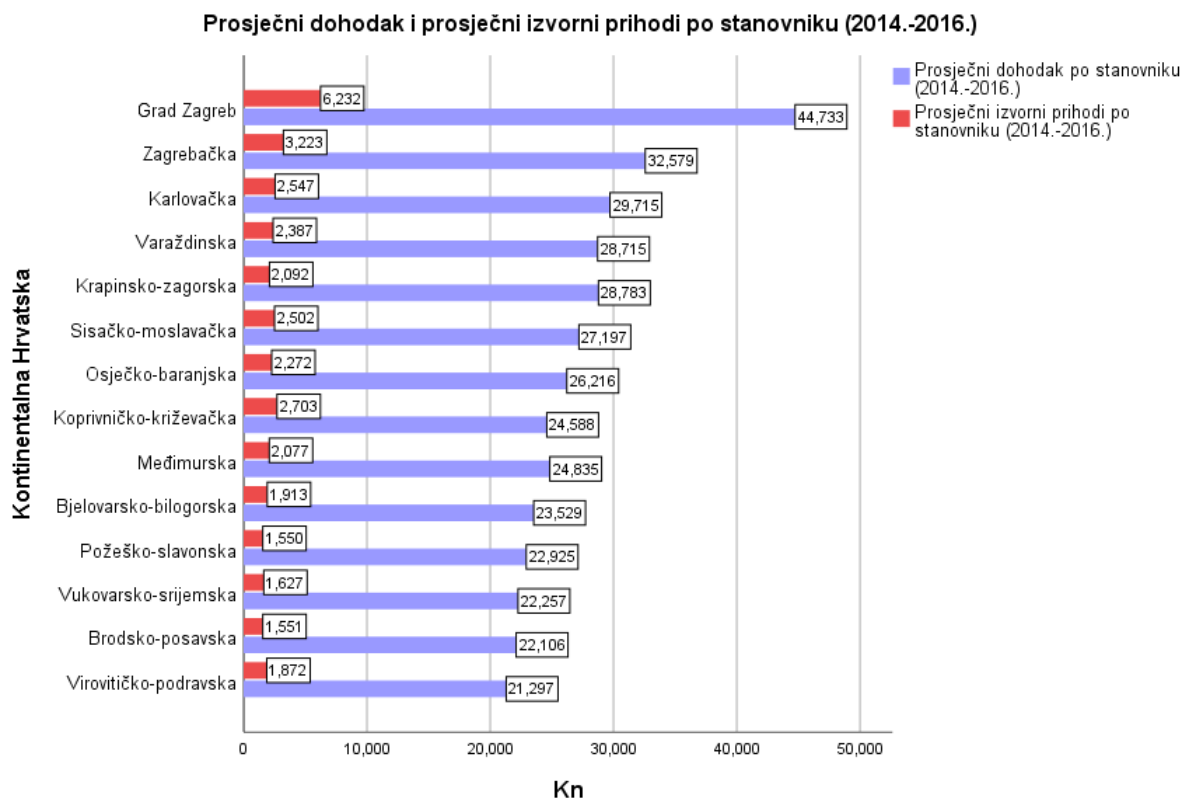
Što se Kontinentalne Hrvatske tiče, u prvoj polovini iznadprosječno rangiranih jedinica područne (regionalne) samouprave nalaze se Grad Zagreb i Zagrebačka županija, dok se čak njih pet, Brodsko-posavska, Bjelovarsko-bilogorska, Vukovarsko-srijemska, Sisačko-moslavačka i Virovitičko-podravska županija nalaze u I. skupini jedinica područne (regionalne) samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u drugoj polovini ispodprosječno rangiranih jedinica, od ukupno šest na nivou Republike Hrvatske. Status potpomognutih područja imaju sve županije čiji je indeks razvijenosti ispod prosjeka razvijenosti Republike Hrvatske, odnosno I. i II. skupina jedinica područne (regionalne) samouprave (Slika 10.). Za regiju Kontinentalne Hrvatske, status potpomognutog područja ima deset od ukupno četrnaest županija.

Slika 10. Kontinentalna Hrvatska – Indeks razvijenosti (2017.)

Izvor: obrada autorice

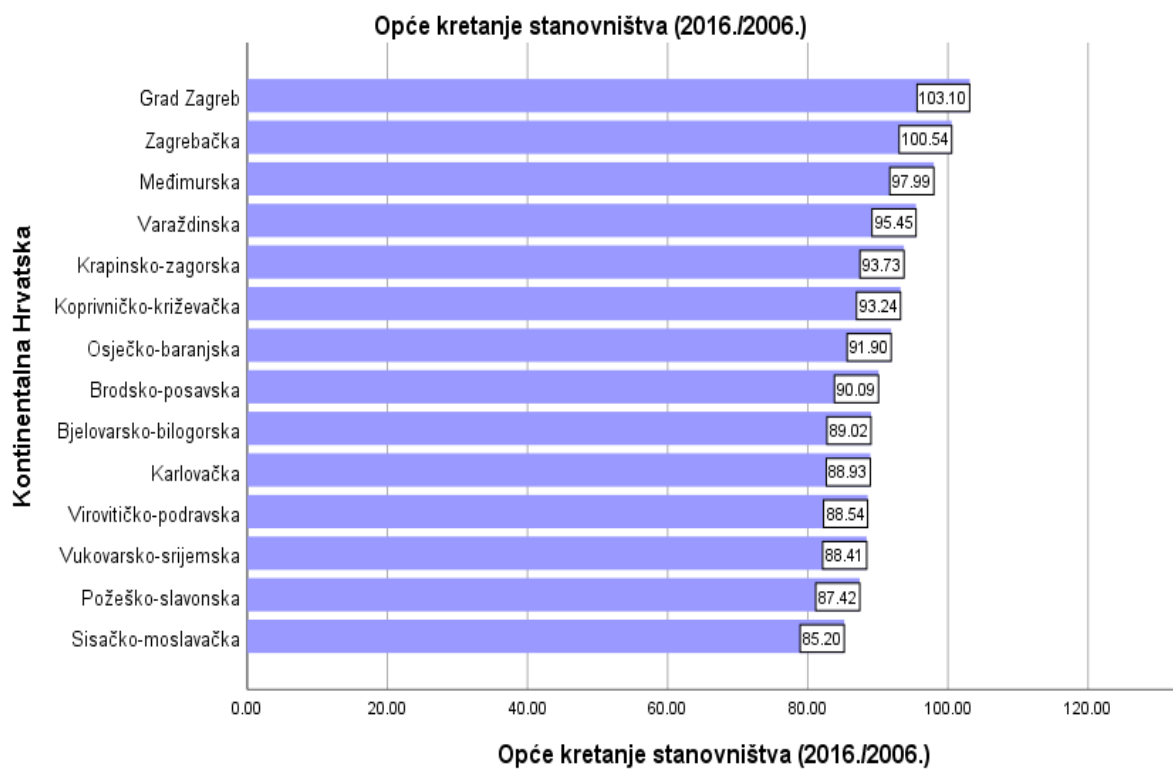
Četiri županije Kontinentalne Hrvatske imaju indeks razvijenosti iznad prosjeka Republike Hrvatske: Međimurska, Varaždinska, Zagrebačka i Grad Zagreb s daleko najvećim indeksom razvijenosti (117,8). Najmanji indeks razvijenosti ima Virovitičko-podravska županija (90,67). Na slici 11. su prikazani prosječni dohodak i prosječni izvorni prihodi po stanovniku županija Kontinentalne Hrvatske za razdoblje 2014.-2016. godine. Grad Zagreb ima daleko najveće vrijednosti promatranih pokazatelja u iznosu od 6.232 kn (prosječni izvorni prihodi po stanovniku) i 44.733 kn (prosječni dohodak po stanovniku). Prva sljedeća županija je Zagrebačka s prosječnim izvornim prihodom po stanovniku od 3.223 kn po stanovniku i prosječnim dohotkom po stanovniku od 32.579 kn. Najmanji prosječni izvorni prihod po stanovniku (1.872 kn) i najmanji prosječni dohodak po stanovniku (21.297 kn) ima Virovitičko-podravska županija.

Slika 11. Kontinentalna Hrvatska – Prosječni dohodak i prosječni izvorni prihodi po stanovniku (2014.-2016.)

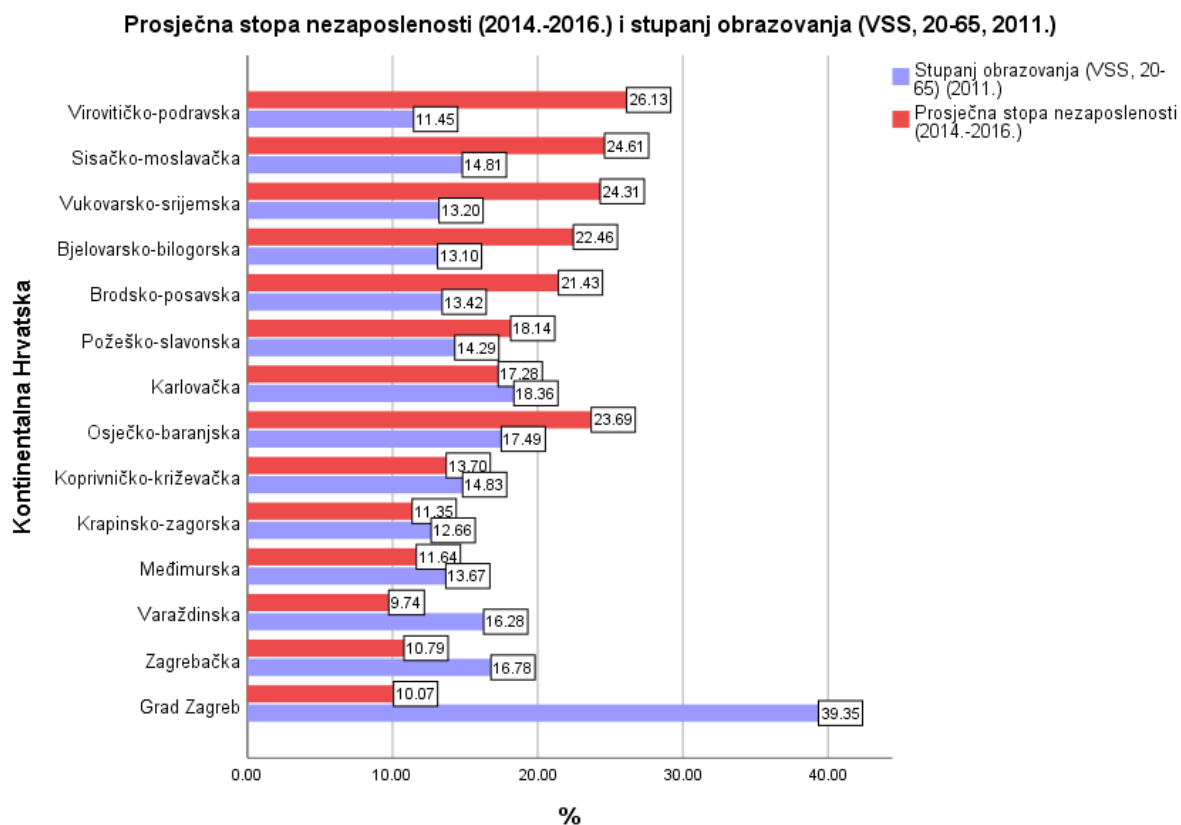
Izvor: obrada autorice

Na slici 12. je prikazan pokazatelj općeg kretanja stanovništva koji se izračunava kao omjer usporedivog broja stanovnika u posljednjem dostupnom desetogodišnjem razdoblju (2016.-2006.). Od svih županija Kontinentalne Hrvatske najvišu vrijednost općeg kretanja stanovništva imao je Grad Zagreb (103,10) pa Zagrebačka županija (100,54). Najmanju vrijednost općeg kretanja stanovništva imala je Sisačko-moslavačka županija (85,20).

Slika 12. Kontinentalna Hrvatska – Opće kretanje stanovništva (2016.-2006.)

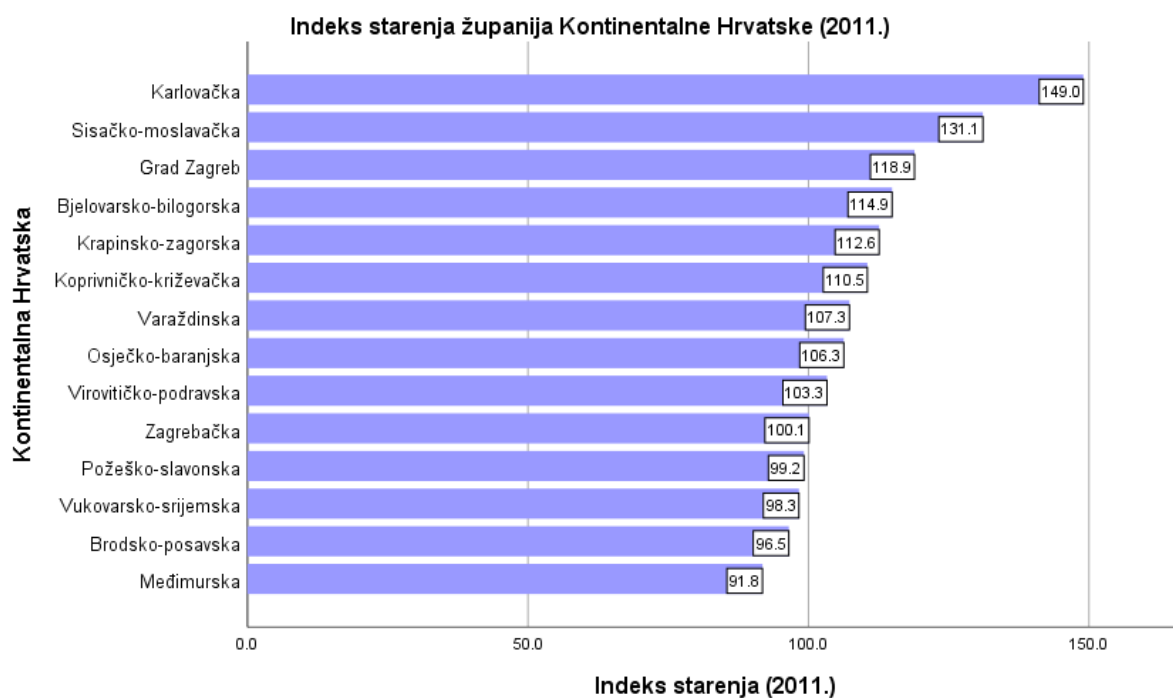
Izvor: obrada autorice

Slika 13. Kontinentalna Hrvatska – Prosječna stopa nezaposlenosti (2014.-2016.) i stupanj obrazovanja (VSS, 20-65, 2011.)

Izvor: obrada autorice

Na slici 13. je prikazana prosječna stopa nezaposlenosti za razdoblje 2014.-2016. godine i stupanj obrazovanja (VSS, 20-65, 2011.) županija Kontinentalne Hrvatske. Najviši stupanj obrazovanja ima Grad Zagreb (39,35%) uz jednu od najnižih prosječnih stopa nezaposlenosti (10,07 %). Najniži stupanj obrazovanja ima Virovitičko-podravska županija (11,45 %) kao i najvišu prosječnu stopu nezaposlenosti (26,13 %). Nakon Virovitičko-podravske, slijede Sisačko-moslavačka (24,61 %), Vukovarsko-srijemska (24,31 %) i Osječko-baranjska (23,69%) kao županije s višim prosječnim stopama nezaposlenosti.

Slika 14. Kontinentalna Hrvatska – Indeks starenja (2011.)

Izvor: obrada autorice

Najviši indeks starenja (Slika 14.) ima Karlovačka županija (149,0), zatim Sisačko-moslavačka (131,1) i Grad Zagreb (118,9). Najniži indeks starenja ima Međimurska županija (91,8), zatim Brodsko-posavska (96,5) pa Vukovarsko-srijemska (98,3).

4.2.2. Jadranska hrvatska

Druga skupina analiziranih županija pripada regiji NUTS 2 razine, Jadranska Hrvatska. Prema takvoj kategorizaciji, regiji Jadranska Hrvatska pripadaju Istarska, Dubrovačko-neretvanska, Primorsko-goranska, Zadarska, Splitsko-dalmatinska, Šibensko-kninska i Ličko-senjska županija. U tablici 4. su prikazane županije Jadranske Hrvatske i kategorizacija po razvojnim skupinama.

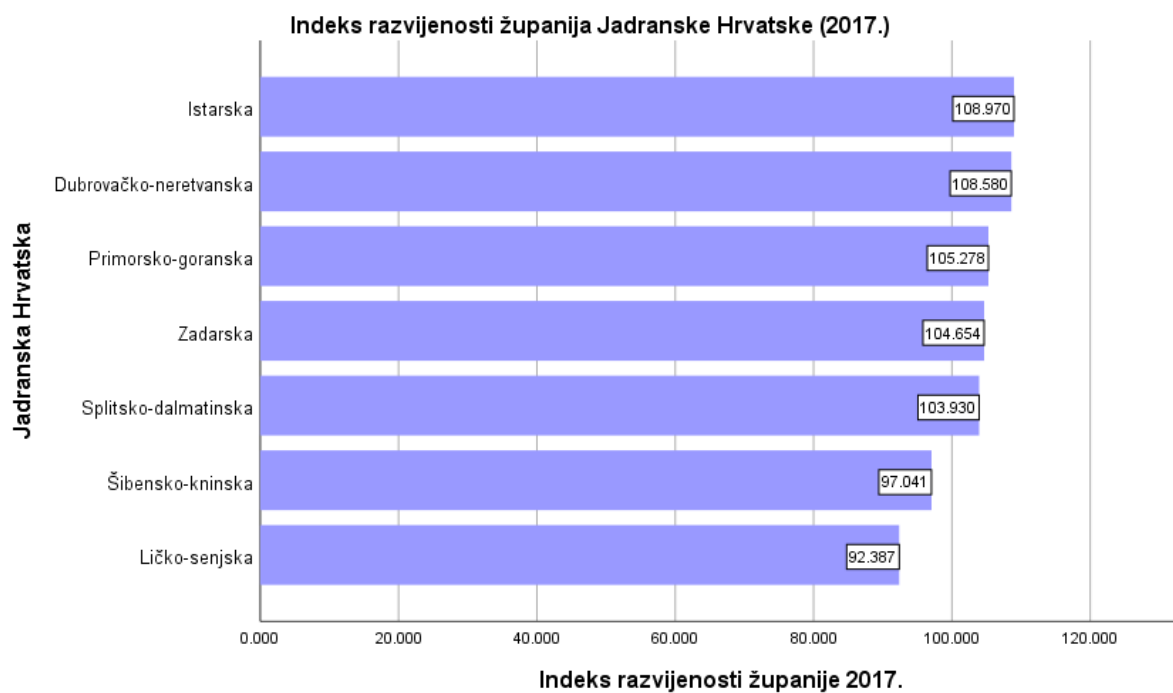
Tablica 4. Županije Jadranske Hrvatske i kategorizacija po razvojnim skupinama

JADRANSKA HRVATSKA	
ŽUPANIJA	RAZVOJNA SKUPINA ŽUPANIJE
Istarska	IV
Dubrovačko-neretvanska	IV
Primorsko-goranska	IV
Zadarska	III
Splitsko-dalmatinska	III
Šibensko-kninska	II
Ličko-senjska	I

Izvor: obrada autorice

Što se tiče Jadranske Hrvatske, u prvoj polovini iznadprosječno rangiranih jedinica područne (regionalne) samouprave nalaze se tri županije, Istarska, Dubrovačko-neretvanska i Primorsko-goranska, od ukupno pet takvih na razini Republike Hrvatske. Samo Ličko-senjska županija spada u I. skupinu jedinica područne (regionalne) samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u drugoj polovini ispodprosječno rangiranih jedinica, od ukupno šest na nivou Republike Hrvatske.

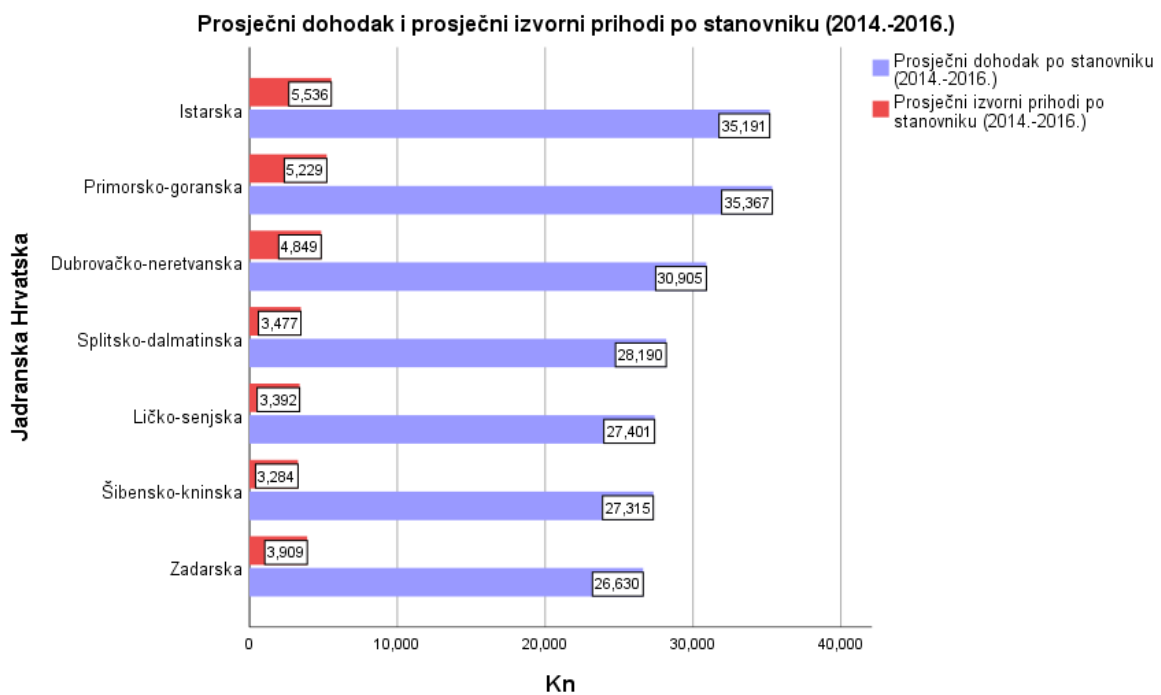
Od ukupno sedam županija Jadranske Hrvatske, dvije imaju status potpomognutog područja, Šibensko-kninska i Ličko-senjska županija, što znači da je njihov indeks razvijenosti ispod prosjeka Republike Hrvatske (Slika 15.). Najviši indeks razvijenosti imaju Istarska (108,97) i Dubrovačko-neretvanska županija (108,58), a najniži Ličko-senjska županija (92,387).

Slika 15. Jadranska Hrvatska – Indeks razvijenosti (2017.)

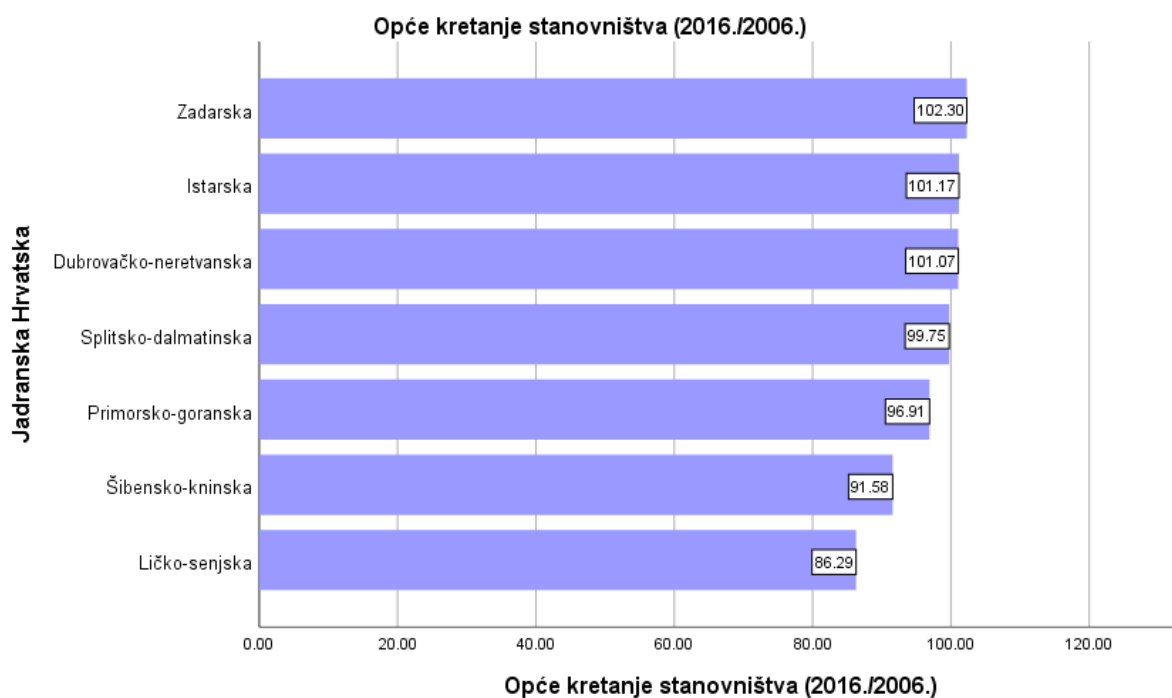
Izvor: obrada autorice

Na slici 16. su prikazani prosječni dohodak i prosječni izvorni prihodi po stanovniku županija Jadranske Hrvatske za razdoblje 2014.-2016. godine. Najveći prosječni izvorni prihod po stanovniku ima Istarska županija (5.536 kn) uz prosječni dohodak po stanovniku od 35.191 kn. Najveći prosječni dohodak po stanovniku ima Primorsko-goranska županija (35.367 kn) uz prosječni izvorni prihod po stanovniku od 5.229 kn. Najmanji prosječni izvorni prihod po stanovniku (3.284 kn) ima Šibensko-kninska županija uz prosječni dohodak po stanovniku od 27.315 kn. Najmanji prosječni dohodak po stanovniku ima Zadarska županija (26.630 kn) uz prosječni izvorni prihod po stanovniku od 3.909 kn.

Slika 16. Jadranska Hrvatska – Prosječni dohodak i prosječni izvorni prihodi po stanovniku (2014.-2016.)

Izvor: obrada autorice

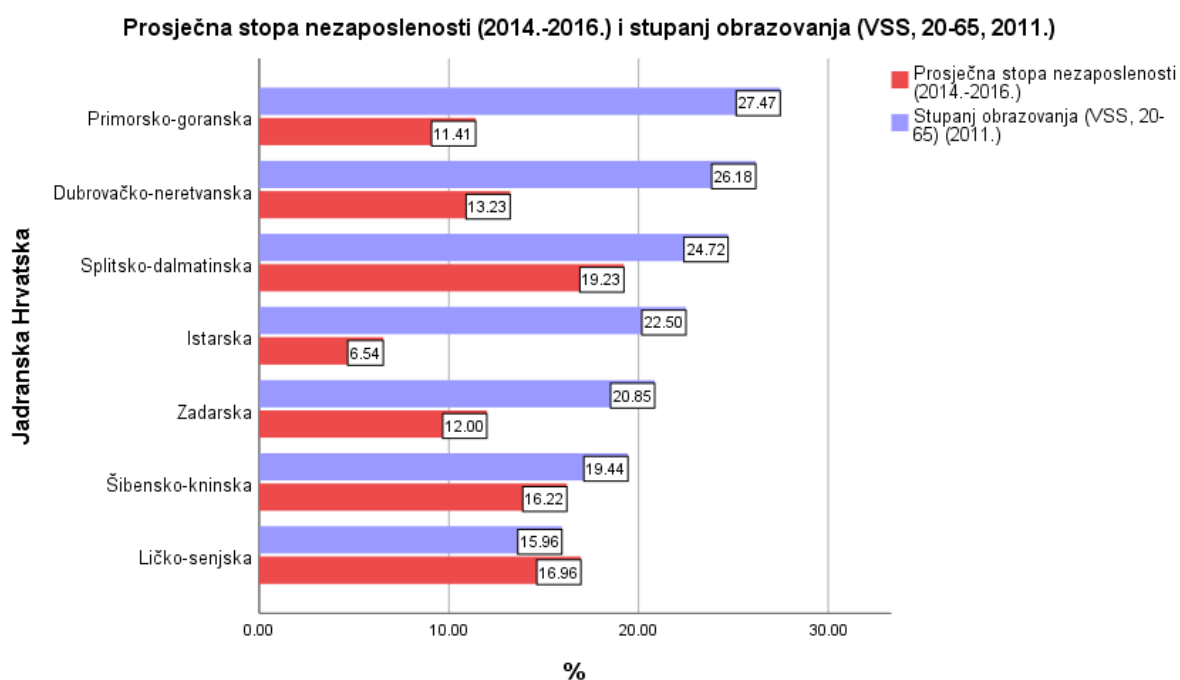

Slika 17. Jadranska Hrvatska – Opće kretanje stanovništva (2016.-2006.)

Izvor: obrada autorice

Na slici 17. je prikazan pokazatelj općeg kretanja stanovništva županija Jadranske Hrvatske (2016.-2006.). Više vrijednosti općeg kretanja stanovništva imale su Zadarska (102,30), Istarska (101,17) i Dubrovačko-neretvanska županija (101,07). Najmanju vrijednost općeg kretanja stanovništva imala je Ličko-senjska županija (86,29).

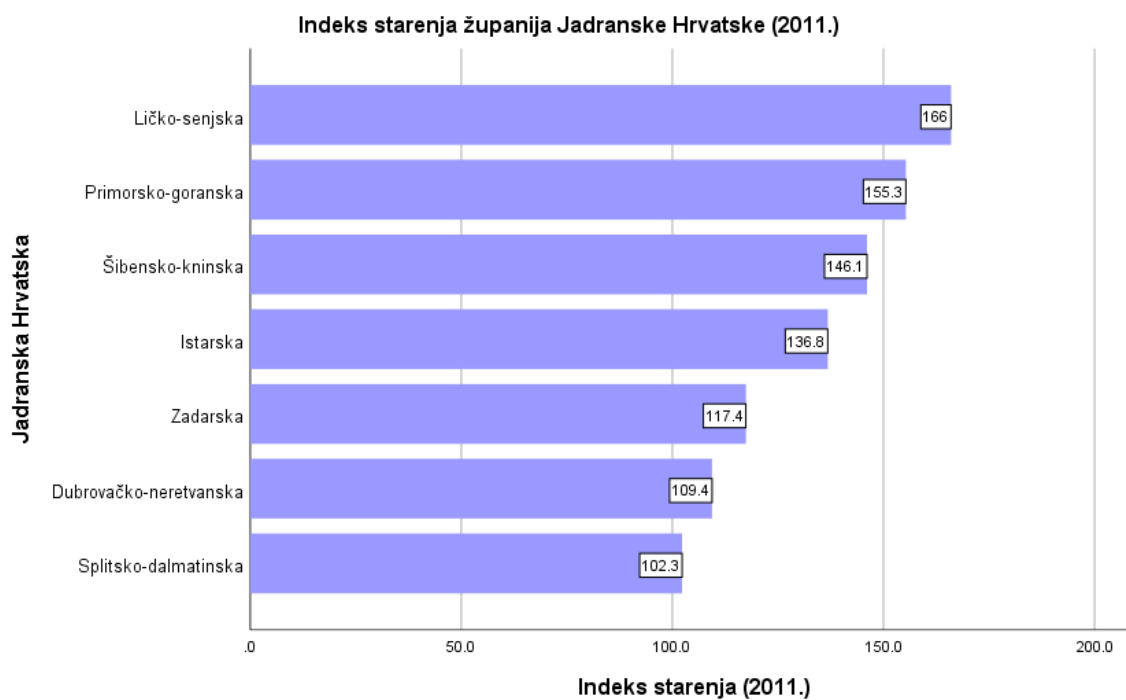
Na slici 18. je prikazana prosječna stopa nezaposlenosti za razdoblje 2014.-2016. godine i stupanj obrazovanja (VSS, 20-65, 2011.) županija Jadranske Hrvatske. Najviši stupanj obrazovanja ima Primorsko-goranska županija (27,47%) uz jednu od nižih prosječnih stopa nezaposlenosti (11,41 %). Najniži stupanj obrazovanja ima Ličko-senjska županija (15,96 %) uz jednu od viših prosječnih stopa nezaposlenosti (16,96 %). Najvišu prosječnu stopu nezaposlenosti ima Splitsko-dalmatinska županija (19,23 %) uz stupanj obrazovanja 24,72 %. Najnižu prosječnu stopu nezaposlenosti ima Istarska županija (6,54 %) uz stupanj obrazovanja 22,50 %.

Slika 18. Jadranska Hrvatska – Prosječna stopa nezaposlenosti (2014.-2016.) i stupanj obrazovanja (VSS, 20-65, 2011.)

Izvor: obrada autorice

Najviši indeks starenja županija Jadranske Hrvatske (Slika 19.) ima Ličko-senjska županija (166,0), zatim slijedi Primorsko-goranska (155,3), Šibensko-kninska (146,1), Istarska (136,8), Zadarska (117,4), Dubrovačko-neretvanska (109,4) i Splitsko-dalmatinska s najnižim indeksom starenja (102,3).

Slika 19. Jadranska Hrvatska – Indeks starenja (2011.)

Izvor: obrada autorice

4.3. Deskriptivna statistička analiza županija prema BDP-u

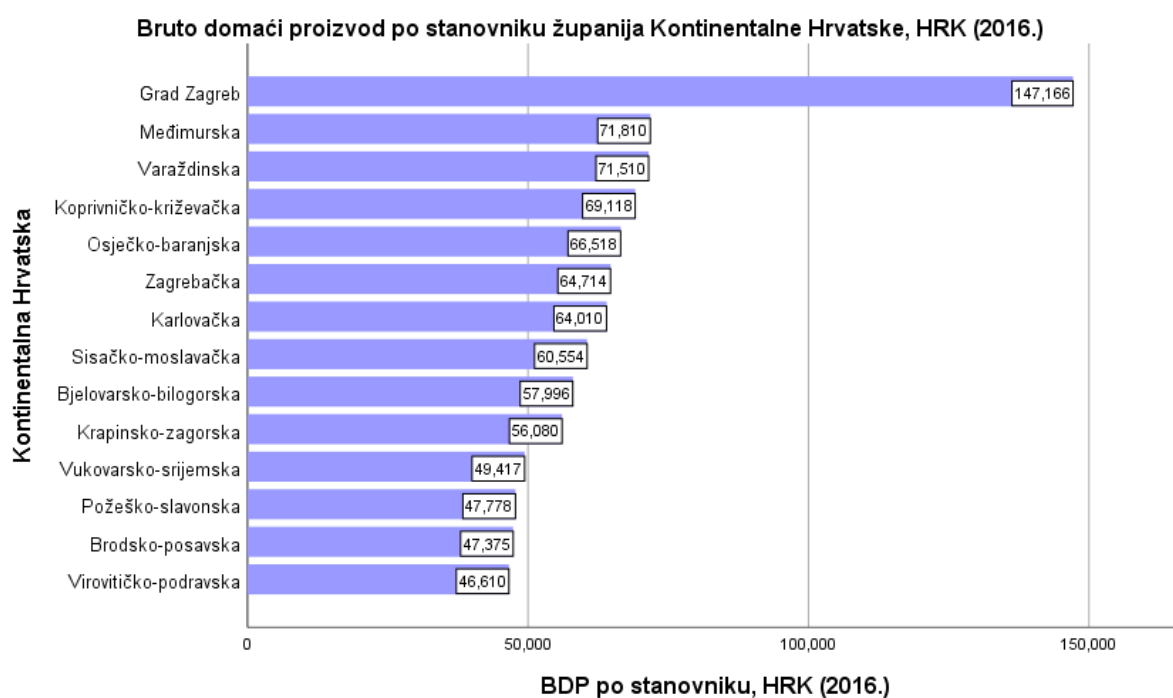
Bruto domaći proizvod po stanovniku (HRK, 2016.) za Republiku Hrvatsku, kao i za regije Kontinentalne i Jadranske Hrvatske prikazan je u tablici 5. Za Republiku Hrvatsku BDP po stanovniku iznosi 84.207 kuna, za Kontinentalnu Hrvatsku 85.851 kunu, a za Jadransku Hrvatsku 80.920 kuna.

Tablica 5. Bruto domaći proizvod po stanovniku (HRK, 2016.)

Republika Hrvatska	84.207
Kontinentalna Hrvatska	85.851
Grad Zagreb	147.166
Međimurska	71.810
Varaždinska	71.510
Koprivničko-križevačka	69.118
Osječko-baranjska	66.518
Zagrebačka	64.714
Karlovačka	64.010
Sisačko-moslavačka	60.554
Bjelovarsko-bilogorska	57.996
Krapinsko-zagorska	56.080
Vukovarsko-srijemska	49.417
Požeško-slavonska	47.778
Brodsko-posavska	47.375
Virovitičko-podravska	46.610
Jadranska Hrvatska	80.920
Istarska	106.313
Primorsko-goranska	100.815
Dubrovačko-neretvanska	84.871
Zadarska	68.611
Šibensko-kninska	66.049
Splitsko-dalmatinska	65.161
Ličko-senjska	64.240

Izvor: obrada autorice

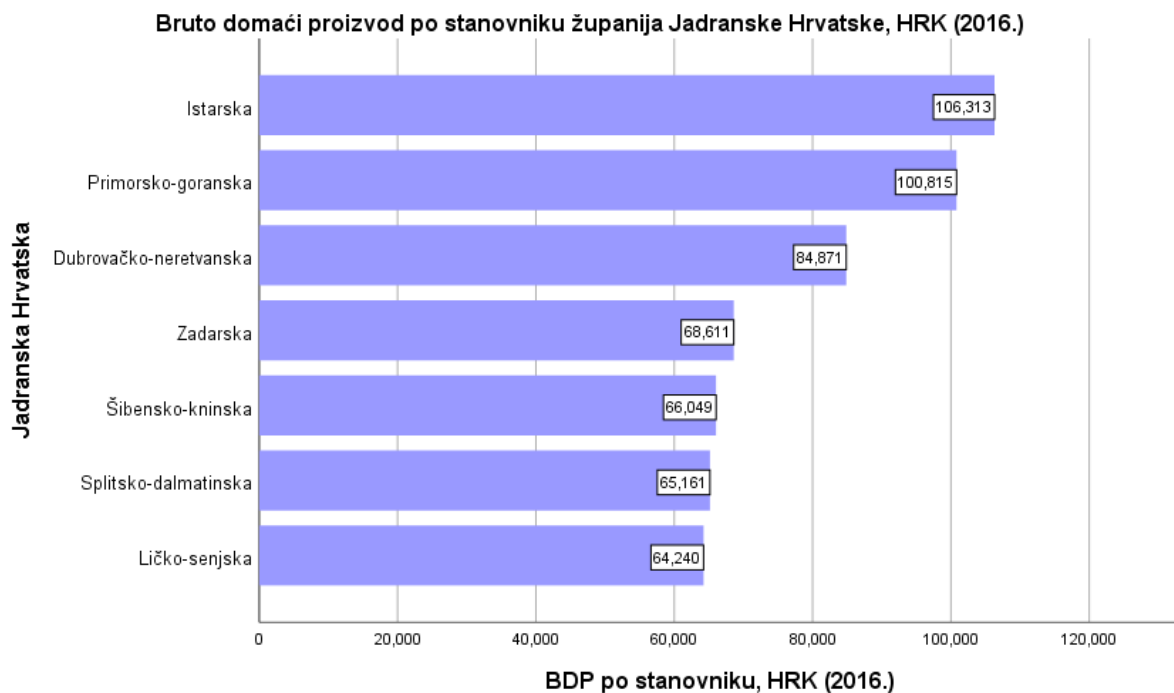
Slika 20. prikazuje bruto domaći proizvod po stanovniku županija Kontinentalne Hrvatske. Daleko najviši BDP po stanovniku ima Grad Zagreb (147.166 kn), zatim slijede Međimurska (71.810 kn) i Varaždinska (71.510 kn) županija. Najniži BDP ima Virovitičko-podravska županija (46.610 kn), zatim slijede Brodsko-posavska (47.375 kn), Požeško-slavonska (47.778 kn) i Vukovarsko-srijemska županija (49.417 kn).

Slika 20. Kontinentalna Hrvatska – Bruto domaći proizvod po stanovniku (2016.)

Izvor: obrada autorice

Što se tiče Jadranske Hrvatske (Slika 20.), Istarska županija ima najveći BDP po stanovniku (10.6313 kn), zatim slijede redom Primorsko-goranska (10.0815 kn), Dubrovačko-neretvanska (84.871 kn), Zadarska (68.611 kn), Šibensko-kninska (66.049 kn), Splitsko-dalmatinska (65.161 kn) i Ličko-senjska (64.240 kn) kao županija s najnižim BDP-om po stanovniku.

Slika 21. Jadranska Hrvatska – Bruto domaći proizvod po stanovniku (2016.)

Izvor: obrada autorice

4.4. Razlike pokazatelja indeksa razvijenosti i BDP-a po stanovniku NUTS2 regija

U tablici 6. su prikazane srednje vrijednosti pokazatelja indeksa razvijenosti i BDP-a po stanovniku županija Kontinentalne i Jadranske Hrvatske.

Tablica 6. Srednje vrijednosti pokazatelja indeksa razvijenosti i BDP-a po stanovniku županija Kontinentalne i Jadranske Hrvatske

Group Statistics					
POKAZATELJ	REGIJA	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Prosječni dohodak po stanovniku (2014.-2016.)	Kontinentalna Hrvatska	14	27105.50	6061.93	1620.1
	Jadranska Hrvatska	7	30142.88	3764.43	1422.8
Prosječni izvorni prihodi po stanovniku (2014.-2016.)	Kontinentalna Hrvatska	14	2467.83	1183.10	316.1
	Jadranska Hrvatska	7	4239.27	944.49	356.9
Prosječna stopa nezaposlenosti (2014.-2016.)	Kontinentalna Hrvatska	14	.1752	.0618	.0165
	Jadranska Hrvatska	7	.1365	.0422	.0159
Opće kretanje stanovništva (2016./2006.)	Kontinentalna Hrvatska	14	92.39	5.26	1.40
	Jadranska Hrvatska	7	97.01	5.96	2.25
Indeks starenja (2011.)	Kontinentalna Hrvatska	14	109.986	15.209	4.06
	Jadranska Hrvatska	7	133.329	24.201	9.14
Stupanj obrazovanja (VSS, 20-65) (2011.)	Kontinentalna Hrvatska	14	.1640	.0689	.018
	Jadranska Hrvatska	7	.2244	.0404	.015
Bruto domaći proizvod po stanovniku, HRK (2016.)	Kontinentalna Hrvatska	14	65761.24	25098.03	6707.73
	Jadranska Hrvatska	7	79437.25	17981.77	6796.47

Izvor: obrada autorice

Prilikom utvrđivanja postoji li razlika u rangovima pokazatelja indeksa razvijenosti i BDP-a po stanovniku Kontinentalne i Jadranske Hrvatske primijenjen je Mann-Whitney test.

Tablica 7. Rangovi pokazatelja indeksa razvijenosti i BDP-a po stanovniku NUTS2 regija

Ranks				
	Regija	N	Mean Rank	Sum of Ranks
Prosječni dohodak po stanovniku (2014.-2016.)	Kontinentalna Hrvatska	14	9.29	130.00
	Jadranska Hrvatska	7	14.43	101.00
	Total	21		
Prosječni izvorni prihodi po stanovniku (2014.-2016.)	Kontinentalna Hrvatska	14	8.00	112.00
	Jadranska Hrvatska	7	17.00	119.00
	Total	21		
Prosječna stopa nezaposlenosti (2014.-2016.)	Kontinentalna Hrvatska	14	12.07	169.00
	Jadranska Hrvatska	7	8.86	62.00
	Total	21		
Opće kretanje stanovništva (2016./2006.)	Kontinentalna Hrvatska	14	9.50	133.00
	Jadranska Hrvatska	7	14.00	98.00
	Total	21		
Indeks starenja (2011.)	Kontinentalna Hrvatska	14	8.93	125.00
	Jadranska Hrvatska	7	15.14	106.00
	Total	21		
Stupanj obrazovanja (VSS, 20-65) (2011.)	Kontinentalna Hrvatska	14	8.29	116.00
	Jadranska Hrvatska	7	16.43	115.00
	Total	21		
Bruto domaći proizvod po stanovniku, HRK (2016.)	Kontinentalna Hrvatska	14	9.14	128.00
	Jadranska Hrvatska	7	14.71	103.00
	Total	21		

Izvor: obrada autorice

Županije Jadranske Hrvatske imaju bolji prosječni rang dohotka po stanovniku (14,42) od županija Kontinentalne Hrvatske (9,29) iz čega se može zaključiti da županije Jadranske Hrvatske imaju viši prosječni dohodak po stanovniku (tablica 7.)

Bolji prosječni rang izvornog prihoda imaju županije Jadranske Hrvatske (17,00) od županija Kontinentalne Hrvatske (8,00) iz čega se može zaključiti da županije Jadranske Hrvatske imaju viši prosječni izvorni prihod po stanovniku.

Kontinentalna Hrvatska ima veći prosječni rang stope nezaposlenosti (12,07) od Jadranske Hrvatske (8,86) iz čega se može zaključiti da je nezaposlenost veća u Kontinentalnoj Hrvatskoj.

Prosječni rang općega kretanja stanovništva veći je za županije Jadranske Hrvatske (14,00) što znači da imaju bolje kretanje stanovništva od županija Kontinentalne Hrvatske (9,50).

Prosječni rang indeksa starenja veći je za županije Jadranske Hrvatske (15,14), dok za županije Kontinentalne Hrvatske iznosi 8,93.

Veći prosječni rang stupnja obrazovanja ima Jadranska Hrvatska (16,43) od Kontinentalne Hrvatske (8,29), iz čega se zaključuje da Jadranska Hrvatska ima višu stopu obrazovanja od Kontinentalne Hrvatske.

Veći prosječni rang bruto domaćeg proizvoda po stanovniku imaju županije Jadranske Hrvatske (14,71) od županija Kontinentalne Hrvatske (9,14) iz čega se zaključuje da županije Jadranske Hrvatske imaju veći BDP po stanovniku. Kad se takav rezultat uspoređi s bruto domaćim proizvodom po stanovniku za regije Kontinentalne (85.851 kn) i Jadranske Hrvatske (80.920 kn), može se uočiti koliko veliki utjecaj ima Grad Zagreb na ukupan rezultat Kontinentalne Hrvatske.

U tablici 8. su prikazani rezultati Mann-Whitney testa.

Tablica 8. Rezultati Mann-Whitney testa za regije Kontinentalne i Jadranske Hrvatske

Test Statistica							
	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)	ExactSig. [2*(1-tailed Sig.)]	ExactSig. (2-tailed)	ExactSig. (1-tailed)
Prosječni dohodak po stanovniku (2014.-2016.)	25.00	130.00	-1.791	.073	.079 ^b	.079	.040
Prosječni izvorni prihodi po stanovniku (2014.-2016.)	7.00	112.00	-3.133	.002	.001 ^b	.001	.000
Prosječna stopa nezaposlenosti (2014.-2016.)	34.00	62.00	-1.119	.263	.287 ^b	.287	.144
Opće kretanje stanovništva (2016./2006.)	28.00	133.00	-1.567	.117	.128 ^b	.128	.064
Indeks starenja (2011.)	20.00	125.00	-2.164	.030	.031 ^b	.031	.015
Stupanj obrazovanja (VSS, 20-65) (2011.)	11.00	116.00	-2.835	.005	.003 ^b	.003	.002
Bruto domaći proizvod po stanovniku, HRK (2016.)	23.00	128.00	-1.940	.052	.056 ^b	.056	.028

Grouping Variable: Regija^a

Not corrected for ties.^b

Izvor: obrada autorice

Iz Tablice 8. se može vidjeti da na razini značajnosti od 5%, postoji statistički značajna razlika u prosječnom izvornom prihodu po stanovniku, indeksu starenja i stupnju obrazovanja između Jadranske i Kontinentalne Hrvatske. Statistički značajna razlika ne postoji za prosječnu stopu nezaposlenosti i opće kretanje stanovništva. Ako se u obzir uzme dvosmjerni test, ne postoji

statistički značajna razlika među regijama za prosječni dohodak i BDP po stanovniku, dok kod jednosmjernog testa za navedene pokazatelje statistički značajna razlika postoji.

5. ZAKLJUČAK

Pomoću indeksa razvijenosti se ocjenjuje razina socioekonomskog razvoja kao i stupanj razvijenosti jedinica lokalne samouprave i jedinica lokalne i područne samouprave te se kategoriziraju potpomognuta područja. Dakle, radi se o ključnom instrumentu regionalne politike Republike Hrvatske. Radi se o iznimno važnom pokazatelju kako za donošenje razvojnih politika, tako i za istraživanja vezana uz regionalni razvoj. Kako bi se izračunao indeks razvijenosti koriste se pokazatelji prosječnog dohotka po stanovniku, prosječni izvorni prihodi po stanovniku, prosječna stopa nezaposlenosti, opće kretanje stanovništva, stupanj obrazovanosti stanovništva (tercijarno obrazovanje) i indeks starenja.

Prema provedenom istraživanju i provedenoj deskriptivnoj statističkoj analizi prikupljenih podataka za 20 županija Republike Hrvatske i Grad Zagreb koje su razvrstane u dvije regije, Kontinentalnu i Jadransku Hrvatsku, prikazani i analizirani su pokazatelji indeksa razvijenosti svake županije unutar ove 2 NUTS regije. Vrlo je važno znati razinu razvijenosti svake jedinice lokalne i područne samouprave iz razloga što prisutnost nekog ekstrema unutar ove podjele može lako navesti na pogrešan zaključak o razvijenosti nekog područja.

Dobiveni rezultati pokazuju da županije Jadranske Hrvatske uglavnom imaju bolje koeficijente od županija Kontinentalne Hrvatske iz čega se tako može zaključiti i da je razvijenija (iznimka postoji za Grad Zagreb u okviru Kontinentalne Hrvatske).

U svrhu ravnomjernijeg razvoja svih krajeva Hrvatske, Hrvatska Vlada predlaže novu preraspodjelu županija po NUTS klasifikaciji, kako bi se postigao što ujednačeniji razvoj i bolja apsorpcija EU fondova. U ovoj potencijalnoj novoj podjeli, Grad Zagreb neće više biti „zamka“ koja upućuje na bolje rezultate Kontinentalne Hrvatske, dok će Slavonija i Baranja kao nerazvijenije definitivno moći apsorbirati više u ovakvoj novoj podjeli. Jadranska Hrvatska bi nominalno trebala ostati u istim (sličnim) vrijednostima odnosno okvirima.

SAŽETAK

Predmet istraživanja ovog rada je analizirati razvijenost županija u Republici Hrvatskoj pomoću indeksa koji pokazuje gospodarsku snagu neke županije. Indeks razvijenosti je važan kao razvojni potencijal kod županija koje su na začelju. Indeks razvijenosti je instrument pomoću kojeg se ocjenjuje razina socioekonomskog razvoja te se ocjenjuje stupanj razvijenosti jedinica lokalne samouprave i jedinica lokalne i područne samouprave, ali i za kategorizaciju potpomognutih područja. Indeks razvijenosti je jedan od ključnih instrumenata regionalne politike Republike Hrvatske. Mjerenje uspješnosti neke regije kroz indeks razvijenosti računa se zbog mjerenja stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Kako bi se izračunao indeks razvijenosti koriste se pokazatelji prosječnog dohotka po stanovniku, prosječni izvorni prihodi po stanovniku, prosječna stopa nezaposlenosti, opće kretanje stanovništva, stupanj obrazovanosti stanovništva (tercijarno obrazovanje) i indeks starenja. U radu se provelo istraživanje i deskriptivna statistička analiza prikupljenih podataka za 20 županija Republike Hrvatske i Grad Zagreb koje su razvrstane u dvije regije, Kontinentalnu i Jadransku Hrvatsku pri čemu je prikazan i analiziran pokazatelji indeksa razvijenosti županije, prosječni dohodak i prosječni izvorni prihodi po stanovniku, prosječna stopa nezaposlenosti, opće kretanje stanovništva, indeks starenja, stupanj obrazovanja i bruto domaći proizvod po stanovniku.

Ključne riječi: indeks razvijenosti, županije RH, jadranska Hrvatska, kontinentalna Hrvatska.

SUMMARY

The subject of this paper is to analyze the development of counties in the Republic of Croatia using an index showing the economic strength of a county. The development index is important as a development potential in the counties that are at the base. The Development Index is an instrument by which the level of socio-economic development is assessed and the level of development of local self-government units and units of local and regional self-government, as well as for categorization of assisted areas, is assessed. The Development Index is one of the key instruments of the regional policy of the Republic of Croatia. Measuring the performance of a region through a development index is calculated to measure the level of development of local and regional self-government units. The average per capita income, average original per capita income, average unemployment rate, general population movement, population level of education (tertiary education) and the aging index are used to calculate the development index. The paper conducted a research and descriptive statistical analysis of the collected data for 20 counties of the Republic of Croatia and the City of Zagreb, which are divided into two regions, Continental and Adriatic Croatia. average unemployment rate, general population movement, aging index, education level and gross domestic product per capita.

Keywords: development index, Croatian counties, Adriatic Croatia, continental Croatia.

LITERATURA

Knjige:

1. Burilović L. (2019): Hrvatska gospodarska komora Privredni vjesnik d.o.o. Zagreb, 2019.
2. European Parliament (2007): Regional Disparities and Cohesion: What strategies for the Future, Policy Department Structural and Cohesion Policies.
3. Denona Bogović, N. Drezgić, S., Čegar, S. (2017) Studija evaluacija postojećeg i prijedlog novog modela za izračun indeksa te izračun novog indeksa razvijenosti jedinica lokalne i područne samouprave u Republici Hrvatskoj, Rijeka, Zagreb.
4. Devčić, A., Šostar, M., (2015): Regionalni razvoj i fondovi Europske unije, Prilike i izazovi, Veleučilište u Požegi Požega.
5. Puljiz, J. (2005): Novi pristup ocjenjivanju i kategorizaciji teritorijalnih jedinica prema razvijenosti. Zagreb: Institut za međunarodne odnose.

Članci:

1. Cziraky, D. 2005. Regional development assessment: A structural equation approach. *European Journal of Operational Research*, 174 (1), str. 427-442
2. Marčelić, S. Krićka analiza hrvatskog indeksa razvijenosti: tri tipa razvoja i njihov regionalni položaj, *Revija za socijalnu politiku* . god. 22, br. 3., Zagreb 2015, str. 309-333.
3. MRRFEU (2012): Strateški plan za razdoblje 2012.-2014., Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Zagreb
4. Nejašmić, I. (2005) Značaj demografskih resursa u regionalnom razvoju Hrvatske, u: M. Ilić (ur.) *Problemi regionalnog razvoja Hrvatske i susjednih zemalja*, Zbornik radova, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb, 215–222
5. Nujić, A., Andraković, V. (2005): Razlike u razvijenosti županija Republike Hrvatske', *Ekonomski vjesnik*, XVIII(1-2), str. 17-28.
6. Nejašmić, I., (2003): Značajke biološkog (demografskog) sastava stanovništva Hrvatske, *Hrvatski geografski glasnik*, god. 65, br. 2, str. 29–54.
7. Pejnović, D. (2004) Depopulacija županija i disparitet u regionalnom razvoju Hrvatske, *Društvena istraživanja*, god. 13, br. 4–5 (72–73), 701–726.

8. Perišić, A. Wagner, V. (2015): Development index: analysis of the basic instrument of Croatian regional Policy, *Financial Theory and Practice*, 39 (2), str. 205-236.
9. Tolušić, E. Regionalni razvoj republike hrvatske s posebnim osvrtom na virovitičko-podravsku županiju. *Praktični menadžment*, 2 (1), 2011. str. 92-97.
10. Živić, D., Pokos, N. (2005). Odabrani socio demografski indikatori razvijenosti Hrvatske i županija, *Revija za sociologiju*, 36(3-4), str. 207-224.
11. Wertheimer-Baletić, A., (2004): Depopulacija i starenje stanovništva–temeljni demografski procesi u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja*, god. 13, br. 4–5 (72–73), str. 631–652.

Internet:

1. Analiza županija, dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/analiza-zupanija-2018-web5bd31ccf68e7f.pdf>
2. Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/censusmetod.htm>
3. Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/09-02-06_01_2018.htm
4. Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-03_01_2018.htm
5. Hrvatska gospodarska komora (2016), file:///C:/Users/juca/Downloads/upanije_velike_gospodarske_razlike_na_malom_prostoru.pdf
6. Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/documents/bdp-po-zupanijama-u-2015-godini-final25ad8955342dfa.pdf>
7. Hrvatska gospodarska komora, plaće po županijama, <https://www.hgk.hr/place-po-zupanijama>
8. Pokrenuta izmjena hrvatskih statističkih regija, <https://www.hgk.hr/pokrenuta-izmjena-hrvatskih-statistickih-regija>
9. Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/documents/demografija-po-zupanijama-konacno5c41d3cf80bb7.pdf>
10. Ivanda, K.: Promjene broja stanovnika po županijama, <https://clps.hr/promjene-broja-stanovnika-u-hrvatskim-zupanijama/>

11. Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/documents/demografija-po-zupanimama-konacno5c41d3cf80bb7.pdf>
12. Indeks razvijenosti; <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112>
13. Indeks razvijenosti, <http://regionalni.weebly.com/indeksrazvijenosti.html>
14. Ministarstvo regionalnog razvoja I fondova Eurpske Unije, Indeks razvijenosti, <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112>
15. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, <https://razvoj.gov.hr/vijesti/predstavljena-studija-o-izradi-prijedloga-nove-nuts-2-klasifikacije/3945>
16. Županije, raspoloživo na: <http://croatia.eu/article.php?lang=1&id=30>

Zakoni i propisi:

1. Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 153/2009.
2. Uredba o indeksu razvijenosti Narodne novine, br. 131/17.

POPIS SLIKA

Slika 1. Županije u Republici Hrvatskoj	16
Slika 2. NUTS 2 statističke regije	18
Slika 3. BDP po županijama	22
Slika 4. Prosječna mjesečna neto plaća po županijama 2011.-2016.	23
Slika 5. Broj registriranih i aktivnih poslovnih subjekata	25
Slika 6. Uio stanovništva u dobi od 65 i više godina u ukupnom stanovništvu po županijama (2017).	27
Slika 7. Udio stanovništva županija u ukupnom stanovništvu RH (2017.).....	29
Slika 8. Radno sposobno stanovništvo u Republici Hrvatskoj (2018.).....	31
Slika 9. Stopa nezaposlenost po županijama.....	32
Slika 10. Kontinentalna Hrvatska – Indeks razvijenosti (2017.).....	42
Slika 11. Kontinentalna Hrvatska – Prosječni dohodak i prosječni izvorni prihodi po stanovniku (2014.-2016.).....	43
Slika 12. Kontinentalna Hrvatska – Opće kretanje stanovništva (2016.-2006.)	44
Slika 13. Kontinentalna Hrvatska – Prosječna stopa nezaposlenosti (2014.-2016.) i stupanj obrazovanja (VSS, 20-65, 2011.)	45
Slika 14. Kontinentalna Hrvatska – Indeks starenja (2011.).....	46
Slika 15. Jadranska Hrvatska – Indeks razvijenosti (2017.)	48
Slika 16. Jadranska Hrvatska – Prosječni dohodak i prosječni izvorni prihodi po stanovniku (2014.-2016.).....	49
Slika 17. Jadranska Hrvatska – Opće kretanje stanovništva (2016.-2006.)	50
Slika 18. Jadranska Hrvatska – Prosječna stopa nezaposlenosti (2014.-2016.) i stupanj obrazovanja (VSS, 20-65, 2011.)	51
Slika 19. Jadranska Hrvatska – Indeks starenja (2011.).....	52
Slika 20. Kontinentalna Hrvatska – Bruto domaći proizvod po stanovniku (2016.)	54
Slika 21. Jadranska Hrvatska – Bruto domaći proizvod po stanovniku (2016.)	55

POPIS TABLICA

Tablica 1. Vrijednost indeksa razvijenosti po županijama.....	39
Tablica 2. Županije Kontinentalne Hrvatske i kategorizacija po razvojnim skupinama.....	41
Tablica 3. Županije Jadranske Hrvatske i kategorizacija po razvojnim skupinama	47
Tablica 4. Bruto domaći proizvod po stanovniku (HRK, 2016.)	53
Tablica 5. Srednje vrijednosti pokazatelja indeksa razvijenosti i BDP-a po stanovniku županija Kontinentalne i Jadranske Hrvatske	56
Tablica 6. Rangovi pokazatelja indeksa razvijenosti i BDP-a po stanovniku NUTS2 regija .	57
Tablica 7. Rezultati Mann-Whitney testa za regije Kontinentalne i Jadranske Hrvatske	59